

Arbetsprogram med tidtabell och översikt av väsentliga frågor i Södra Östersjöns vattendistrikt

INFÖR ARBETET MED
FÖRVALTNINGSPLAN 2015-2021

Arbetsprogram med tidtabell och översikt av väsentliga frågor i Södra Östersjöns vattendistrikt inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021

Diarienummer	537-7691-12
Utgiven av	Länsstyrelsen Kalmar län
Ansvarig avd/enhet	Vattenmyndighetens kansli
Författare	Johanna Egerup, Karin Olsson, Madelen Juhl, Jenny Caruso, Peter Wihlborg
Layout	Carina Nanker
Tryckt hos	Kaigan AB, Solna
Upplaga	1 000 ex

Förord

Vilka är de största utmaningarna för att förbättra vattenmiljöerna i Södra Östersjöns vattendistrikt? Vad behöver prioriteras de närmaste åren för att förvaltningen av vattnet ska bli bättre? När fattas viktiga beslut inom vattenförvaltningen, och när har intresserade möjlighet att lämna sina synpunkter på arbetet?

Vattenmyndighetens samråd för *Arbetsprogram med tidtabell och översikt av väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021* handlar om just dessa frågor.

Vattenförvaltningen, som är det svenska genomförandet av EU:s vattendirektiv, ska ge möjlighet för berörda att delta i arbetet. Samrådet ger en möjlighet att påverka inriktningen på det arbete som ska genomföras de närmaste åren, innan förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer fastställs i slutet av 2015.

Samrådet pågår under perioden 1 december 2012 till 1 juni 2013 och riktar sig till alla som är intresserade och berörs av vattenfrågor. Öppna samrådsmöten kommer att anordnas på flera orter inom distriktet. Samrådsdokumentet finns tillgängliga digitalt via vattenmyndigheternas webbplats och kan även beställas direkt från vattenmyndigheterna.

I samrådsdokumentet finns specifika frågor som vattenmyndigheten är särskilt intresserad av att få svar på under samrådet. Vi ser helst att du lämnar dina svar via webbenkäten på vattenmyndigheternas hemsida, www.vattenmyndigheterna.se, eller skriftligt via e-post/som vanligt brev. På samrådsmötena diskuterar vi gärna innehållet men dina svar vill vi ha skriftligt så att vi kan sammanställa dem.

Ta möjligheten! Lämna dina synpunkter och tyck till om vattenförvaltningsarbetet!

Stefan Carlsson

Landshövding i Kalmar län

ordförande för vattendelegationen i Södra Östersjöns vattendistrikt

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Arbetsprogram med tidtabell och översikt av väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021	5
Syftet med samrådsdokumentet	5
Innehåll och struktur	5
Så här kan du påverka i denna fas	6
Så här tar vattenmyndigheten hand om synpunkterna	6
Svensk vattenförvaltning i fokus.....	7
Vem gör vad i den svenska vattenförvaltningen?	7
Verktyg för att nå vattenförvaltningens mål.....	8
Arbetsprogram med tidtabell	11
Vattenförvaltningens cykler	11
Hur och när i cykeln kan jag påverka?	12
Annat som påverkar arbetet med vattenförvaltningen	13
Väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplanen	15
Särskilda utmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt.....	16
Samverkan	27
Övervakning	33
Kartläggning och analys	40
Miljö kvalitetsnormer	49
Åtgärdsprogram.....	53
Ny förvaltningsplan och rapportering	57
Sammanställning över de väsentliga frågorna	59

Inledning

Nu finns möjligheten att tycka till om vilka frågor som är prioriterade att arbeta med inom förvaltningen av landets grundvatten, sjöar, vattendrag och kustvatten! Arbetet för att genomföra EU:s vattendirektiv i Sverige kallas för vattenförvaltning. Resultatet av arbetet påverkar bland annat hur kommuner, myndigheter och verksamhetsutövare agerar i frågor som rör vattenvård.

Vattenförvaltningsarbetet bedrivs i sexårscykler och varje cykel avslutas med beslut om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer. Den första cykeln avslutades år 2009 och nu har vattenförvaltningen gått in i en andra förvaltningscykel där genomförandet av åtgärder står i centrum.

Arbetsprogram med tidtabell och översikt av väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021

Inför framtagandet av förvaltningsplanen, vilken kommer att beslutas år 2015, ska vattenmyndigheterna enligt vattenförvaltningsförordningen genomföra offentliga samråd kring dokumenten *Arbetsprogram med tidtabell* samt *Översikt av väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021*. Vattenmyndigheten har valt att under denna cykel ha ett gemensamt samråd för dessa två produkter.

Syftet med samrådsdokumentet

Vattenmyndigheten vill med detta samrådsdokument informera om arbetsmomenten i vattenförvaltningscykeln samt hur och när berörda kan delta i vattenförvaltningsarbetet. Syftet är också att redovisa och få in synpunkter och kompletteringar på de prioriterade frågor som vattenmyndigheten tycker är särskilt viktiga för att kunna genomföra vattenförvaltningen.

För att kunna ta till sig och förstå samrådsdokumentet krävs vissa grundkunskaper om vattenförvaltningen. Vattenmyndigheten har tagit fram informationsmaterial där du kan få kortfattad introduktion till arbetet. Informationsfoldrar och rapporter finns på vattenmyndigheternas webbplats www.vattenmyndigheterna.se där de även kan beställas.

Innehåll och struktur

Samrådsdokumentet är uppbyggt i avsnitt. I avsnittet *Svensk vattenförvaltning i fokus* ges bland annat en introduktion till hur vattendirektivet har införts i Sverige och vem som gör vad inom svensk vattenförvaltning. I avsnittet *Arbetsprogram med tidtabell* ges en övergripande beskrivning av förvaltningscykelns arbetsmoment, med fokus på de officiella samråd som ska hållas. Där kan du även se när i cykeln du kan vara med och påverka. I avsnittet *Väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplanen* ges en bild av

vilka uppgifter, frågeställningar eller ämnen som är centrala, avgörande eller betydelsefulla för vattenförvaltningens fortsatta utveckling och förbättring. Där presenteras även de prioriterade frågor som är kopplade till olika arbetsprocesser inom moment i vattenförvaltningscykeln. Dessa frågor är till stor del av nationell karaktär. I samma avsnitt finns även delen *Särskilda utmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt* som redovisar frågor och problematik som är särskilt relevanta inom distriktet. Här görs också en uppföljning av de väsentliga frågor som presenterades 2007.

Så här kan du påverka i denna fas

Ett viktigt mål för vattenförvaltningen är att ge samtliga som berörs av vattenfrågor möjlighet att ge synpunkter på samrådshandlingarna. Det innefattar alla som har intresse för grundvatten, vattendrag, sjöar och kustvatten. Under varje samråd genomförs samrådsmöten i distriktet. De är kostnadsfria och alla är välkomna.

Samråd över *Arbetsprogram med tidabell och översikt av väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021* sker under perioden 1 december 2012 till 1 juni 2013.

I början på avsnittet *Arbetsprogram med tidtabell* samt i början av alla avsnitt under *Väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplanen* finns frågor som vi vill att samrådsinstanserna svarar på.

Ni har möjlighet att ge synpunkter och svara på frågorna genom e-post eller vanligt brev men vi ser gärna att ni använder den webbenkät som finns på vattenmyndigheterna.se. I webbenkäten finns, för att underlätta diarieföring, en möjlighet att skriva ut dina svar innan du skickar in dem till oss. Synpunkter och svar ska ha inkommit till vattenmyndigheten senast den 1 juni 2013.

Så här tar vattenmyndigheten hand om synpunkterna

Synpunkter kommer att sammanställas i en särskild samrådsredogörelse där det övergripande framgår hur vattenmyndigheten tagit ställning till synpunkterna. Samtliga inkomna svar, samt samrådsredogörelsen, kommer att finnas tillgängliga på vattenmyndigheternas webbplats från 1 december 2013.

Det kommer inte att ske någon revidering av samrådsdokumentet. Synpunkter som inkommer tas i stället med i det fortsatta arbetet med att ta fram åtgärdsprogram, miljökvalitetsnormer och förvaltningsplan. Inkomna synpunkter kan därför leda till omprioriteringar och bidra till att nya frågor lyfts in i arbetet.

Svensk vattenförvaltning i fokus

Vatten är vårt viktigaste livsmedel och en förutsättning för allt liv. De flesta av jordens växt- och djurarter är helt beroende av en god vattenmiljö för sin överlevnad. Dessutom har man idag problem på många håll i Europa med att få fram tillräckligt med dricksvatten. Vatten behövs även för energi, industri, hushåll och för föda (i form av fisk). Vatten har också ett stort värde ur rekreationssynpunkt.

För att skydda och bevara vårt vatten krävs ett målmedvetet och långsiktigt arbete. I Sverige har förvaltning av våra vatten skett sedan länge, men i och med EU:s vattendirektiv har ett nytt sätt att arbeta kommit till.

Genomförandet av vattendirektivet innebär att arbetet ska ske på ett likartat sätt och mot gemensamma mål inom hela Europa. Arbetet ska vara inriktat på att minska föroreningar, främja hållbar vattenanvändning och förbättra välståndet för de vattenberoende ekosystemen. Det övergripande målet är att uppnå god vattenstatus till år 2015, eller senast till år 2027. Varje land har i sina respektive organisatoriska och juridiska system genomfört förändringar som behövs för att vattendirektivet ska införlivas. I Sverige innebär det bland annat att de fem vattenmyndigheterna har inrättats, att vattenförvaltningsförordningen har fastställts samt att förändringar har genomförts i miljöbalken.

Vem gör vad i den svenska vattenförvaltningen?

Ansvar för vattenfrågor finns hos många olika aktörer i samhället. De fem länsstyrelser som har särskilt uppdrag att vara vattenmyndigheter samordnar vattenförvaltningsarbetet inom sina respektive vattendistrikt. Alla länsstyrelser genomför klassificeringar av vattnets tillstånd och ansvarar för framtagande av olika typer av underlag. Föreskrifter, som reglerar hur vattenmyndigheten ska genomföra arbetet, tas fram av Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Sveriges geologiska undersökning (SGU). Ytterst ansvarig för arbetet är regeringen.

Sedan 2011 har HaV ett särskilt ansvar att samordna vattenförvaltningen. Ett större fokus har lagts på att integrera det svenska myndighetsarbetet med vattenförvaltningen oavsett om det är inlands-, kust-, havs- eller grundvatten. Som ett exempel på detta tog regeringen initiativ till en utredning om en sammanhållen vattenpolitik där förutsättningar skulle belysas för att kunna se helheter och få synergieffekter av de insatser som görs. Detta gäller bland annat behoven av ny lagstiftning, nya ekonomiska styrmedel, effektivare och förenklat myndighetsarbete. HaV rapporterade uppdraget till regeringen i juni 2012.

Ett framgångsrikt genomförande av vattenförvaltningen är dock helt beroende av en rad andra aktörer. Det stora antalet aktörer som berörs på central, regional och lokal nivå är en av anledningarna till att samverkan är en central del i vattenförvaltningen.

Verktyg för att nå vattenförvaltningens mål

Några av de viktigaste verktygen för att uppnå vattenförvaltningens mål är miljökvalitetsnormerna och åtgärdsprogrammet. I miljöbalken regleras att myndigheter och kommuner ansvarar för att tillämpa normerna och genomföra åtgärdsprogrammet och därmed har de en central roll i vattenförvaltningsarbetet.

Miljökvalitetsnormer som styrinstrument

En miljökvalitetsnorm är en bestämmelse om kraven på kvaliteten i luft, vatten, mark eller miljön i övrigt. Miljökvalitetsnormer är ett styrmedel som infördes med miljöbalken 1999 (5 kap. MB). Det är vattenmyndigheten som fastställer miljökvalitetsnormer för vatten. Myndigheter och kommuner ansvarar för att miljökvalitetsnormerna följs genom att de vägs in i arbetet med bland annat tillståndsprövning, tillsyn och fysisk planering. Miljökvalitetsnormerna ligger även till grund för myndigheters och kommuners beslut om styrmedel, åtgärder och rådgivning, se figur 1.

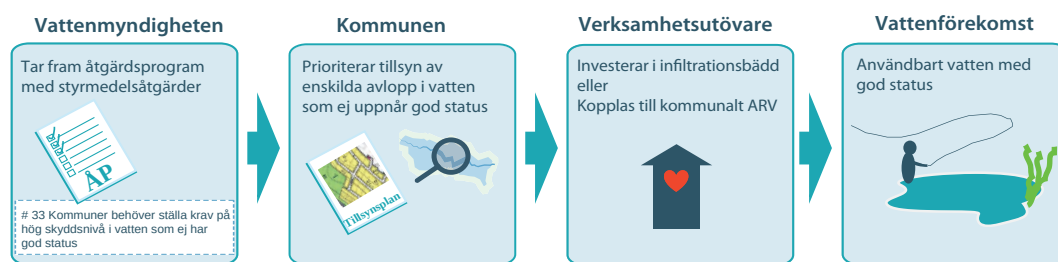
Figur 1. Miljökvalitetsnormer för vatten är ett styrinstrument. Myndigheter, kommuner, domstolar och verksamhetsutövare ansvarar alla för att normerna följs vid planering, tillståndsprövning, tillsyn med mera.

För varje vattenförekomst fastställs en norm som beskriver vilken kvalitet vattnet ska ha och vid vilken tidpunkt normen senast ska uppnås. Miljökvalitetsnormerna bygger på den statusklassificering som genomförs under varje förvaltningscykel, och det övergripande målet är att alla vatten ska uppnå god vattenstatus till år 2015. För sjöar, vattendrag och kustvatten innebär god vattenstatus att vissa kriterier inom ekologi och vattenkemi ska uppnås. För grundvatten innebär det dels att vattenkemin ska uppfylla vissa krav och dels att tillgången – kvantiteten, ska vara god.

Om det av tekniska, ekonomiska, eller naturliga skäl är omöjligt att uppnå god status 2015 kan vattenmyndigheten besluta om undantag. Olika typer av undantag kan fastställas, dels kan målet för när kvaliteten ska vara uppnådd skjutas fram och dels kan kravet på vilken kvalitet som ska uppnås sänkas.

Åtgärdsprogram för att nå miljökvalitetsnormerna

Vattenmyndigheten ansvarar för att fastställa åtgärdsprogram med de åtgärder som behöver genomföras för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna uppfyllas. Eftersom åtgärderna riktar sig till myndigheter och kommuner är de främst administrativa, vilket innebär juridiska eller andra typer av styrmedel som kan användas för att åstadkomma miljöförbättringar. Genom exempelvis föreskrifter, riktlinjer, tillsyn och prövning kan kommuner och myndigheter ställa krav, med stöd av annan lagstiftning till exempel Miljöbalk eller Plan- och bygglag, på de verksamheter som påverkar vattenmiljön negativt, se figur 2 och 3. Åtgärdsprogrammen är bindande för kommuner och myndigheter att följa inom deras respektive ansvarsområde.

Figur 2. Vattenförvaltningens åtgärdsprogram; från administrativ åtgärd till användbart vatten med god status. Exemplet visar utsläpp av kväve och fosfor från enskilda avlopp, som är en av orsakerna bakom problemen med övergödning. Kommunerna kan då arbeta utifrån åtgärdsprogrammets uppdrag om krav på hög skyddsnivå genom att prioritera tillsyn av enskilda avlopp i de områden där övergödningssproblemet är som störst. Verksamhetsutövare kan då behöva investera i förbättrad rening, till exempel infiltrationsbädd eller kopplas till det kommunala avloppsnätet. Detta leder i sin tur till minskad övergödning och en förbättrad status i vattenförekomsten.

Figur 3. Vattenförvaltningens åtgärdsprogram; från administrativ åtgärd till användbart vatten med god status. Exemplet visar fysiska förändringar av vatten i skogslandskap. Skogsstyrelsen har, utifrån åtgärdsprogrammet, gjort en översyn av föreskrifter och allmänna råd. Skogsägareföreningarna lanserar, i samverkan med Studieförbundet Vuxenskolan, studiekampanjen Skogens Vatten, med syfte att sprida kunskap om vattnets betydelse för skogen, skogslandskapet och skogsägarna själva. Genom förbättrad kunskap om hänsyn till vattendrag vid körning minskas kör-skador och vattnets kvalitet förbättras.

En viktig princip är att åtgärderna som görs ska vara kostnadseffektiva, det vill säga att miljökvalitetsnormerna ska uppnås på billigast tänkbara sätt. Enligt EU:s vatten-

direktiv ska medlemsländerna sträva efter att tillämpa ”principen om att förorenaren betalar”; den som har bidragit till föroreningarna ska också vara med och betala för att återställa miljön. I åtgärdsprogrammet redovisas därför hur stor andel av åtgärdskostnaderna som kommer att belasta jordbruket, skogsbruket, energisektorn, industrin, hushållen, kommunerna och staten. Grundtanken är att det ekonomiska ansvaret ska stå i proportion till den påverkan som varje sektor har på miljön.

VattenInformationsSystem Sverige (VISS)

Mycket av det underlag som används för kartläggning, analys, övervakning, miljökvalitetsnormer och åtgärder är kan man se i den nationella databasen VISS, (www.viss.lansstyrelsen.se) som HaV, i samarbete med vattenmyndigheterna, ansvarar för. VISS innehåller även en kartdel, VISS-kartan (tidigare kallad Vattenkartan) som är en webbaserad karttjänst med bland annat grundkartor, övervakningsstationer samt status- och riskbedömning för vattenförekomster. Till VISS finns även ett hjälpsystem där du kan läsa mer om vad de olika begreppen som används i VISS betyder. VISS och VISS-kartan är ett verktyg för vattenråd, kommuner och myndigheter i deras planering och som beslutsunderlag. Även andra aktörer och privatpersoner kan använda VISS-verktygen, till exempel för att ta reda på hur det står till med vattenkvaliteten i en badsjö eller ett fiskevatten.

Arbetsprogram med tidtabell

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Är det tydligt hur och när det går att delta och tycka till om arbetet med vattenförvaltningen under denna förvaltningscykel? Om inte, motivera.
- Är det tydligt vilka arbetsmomenten är och när de kommer att genomföras under denna förvaltningscykel? Om inte, motivera.

Vattenförvaltningsarbetet styrs i första hand av vattenförvaltningsförordningen och den tidplan som där anges för fastställande av förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer.

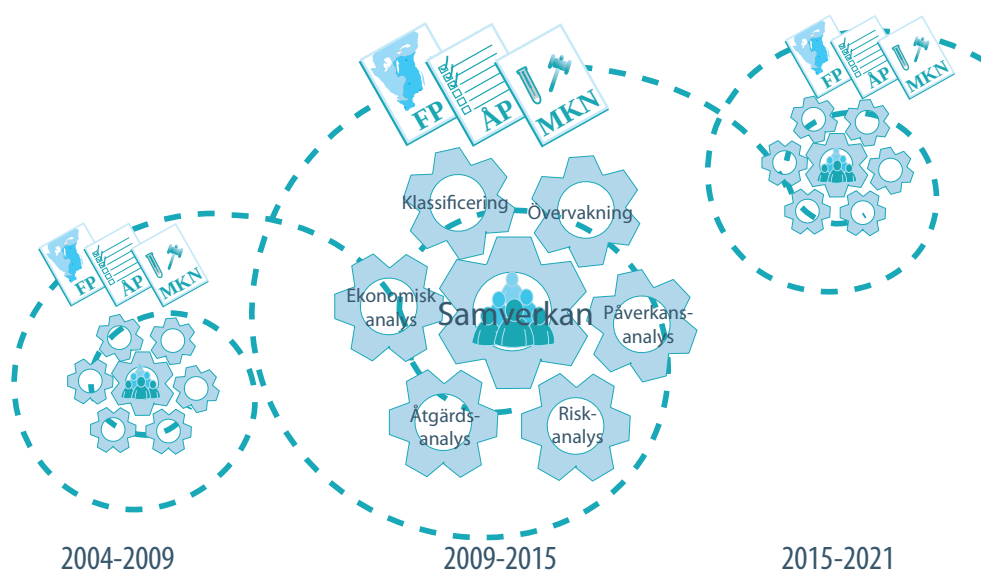
Som ett första steg att ta fram en reviderad förvaltningsplan ska ett arbetsprogram med tidtabell tas fram. Syftet är att översiktligt beskriva arbetet med den svenska vattenförvaltningen och att tydliggöra ansvar och roller. I tidtabellen anges när samverkan och samråd kommer att ske under cykeln.

Vattenförvaltningens cykler

Under vattenförvaltningens sexåriga arbetscykler genomförs en rad arbetsmoment som till viss del bedrivs parallellt. Den första förvaltningscykeln avslutades 2009. Samma år inleddes den nuvarande förvaltningscykeln som sträcker sig fram till 2015. I varje cykel genomförs ett antal olika arbetsmoment som är starkt sammankopplade och beroende av varandra. Stegvis förbättras metoderna och underlagen och arbetet drivs framåt.

I varje cykel analyseras och beskrivs tillståndet i vattenförekomsterna. Till grund för beskrivningarna ligger bland annat data från övervakning och olika typer av analyser. Baserat på tillståndet i vattenmiljöerna och den påverkan som vattnet utsätts för arbetas ett åtgärdsprogram fram. För varje vattenförekomst fastställs vilket kvalitetskrav som ska gälla, det vill säga vilken miljökvalitetsnorm vattnet ska ha. I slutet av varje cykel fastställer vattendelegationen i distriktet åtgärdsprogram, förvaltningsplan och miljökvalitetsnormer, som blir utgångspunkt för arbetet under kommande cykel, se figur 4.

Ett framgångsrikt vattenförvaltningsarbete måste utvecklas i samverkan med de som berörs. Genom samverkan mellan berörda intressenter och ansvariga myndigheter blir vattenförvaltningsarbetet mer effektivt. Interessekonflikter och problem upptäckts på ett tidigt stadium och allmänheten kan bidra med sina kunskaper och ge ett bredare perspektiv på frågorna.

Figur 4. Vattenförvaltningens cykler.

Första förvaltningscykeln fokuserades på att bygga upp kunskap om våra vatten och vad som behöver göras för att bevara och förbättra vattenkvaliteten. Fokus under den innevarande, den andra, förvaltningscykeln ligger på fördjupning av kunskaperna och kvalitetssäkring av vattenmiljödata för säkrare riskbedömning och statusklassificering. Prioriterat är även framtagning av bättre underlag inför åtgärdsprogrammet som ska beslutas 2015. Parallellt med detta sker myndigheters och kommuners arbete med genomförande av åtgärdsprogrammet från 2009.

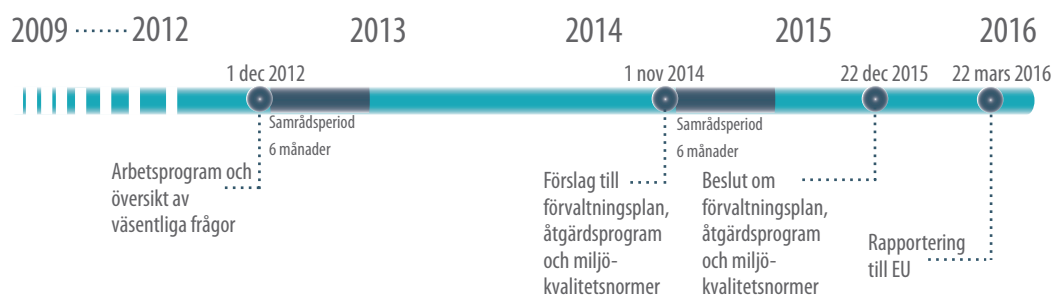
Prioriteringar och väsentliga frågor för de olika momenten i den innevarande förvaltningscykeln och Södra Östersjöns vattendistrikt beskrivs i nästa avsnitt; *Väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplanen.*

Hur och när i cykeln kan jag påverka?

Genom att samverka har vattenmyndigheten möjlighet att sprida information och att ta del av olika saksägares synpunkter och erfarenheter. Syftet är att öka förståelsen för olika gruppers synsätt och prioriteringar och väga in detta i vattenförvaltningsarbetet.

Du kan påverka genom att svara skriftligt under något samrådsskede, genom att yttra dig på informationsmöten om vattenförvaltning eller genom att ta kontakt med länsstyrelsen. Finns det vattenråd i din närhet har du genom att vara med i det ett bra sätt att aktivt delta i vattenförvaltningen.

Inför vattenmyndighetens beslut i viktiga och övergripande frågor genomförs formella samråd, se figur 5. Under samrådsperioderna ordnar vattenmyndigheten, tillsammans med länsstyrelserna i distriktet, samrådsmöten. Där är det fritt för alla som är intresserade att deltaga.

Figur 5. Övergripande tidplan för förvaltningscykeln med fokus på de formella samråden.

Annat som påverkar arbetet med vattenförvaltningen

Det finns andra EU-direktiv, förordningar och politiska initiativ som påverkar vattenförvaltningens arbete och tidplan. Det kan gälla planer och program såsom energiplaner, klimatanpassningsplaner, planer för hantering av översvämningsrisker, fysisk planering, regional utveckling, landsbygdsprogram och VA-planer.

Även andra nationella och internationella planer och program såsom Baltic Sea Action Plan (BSAP), havsplanering och arbetet med en miljömålsstrategi för en sammanhållen vattenpolitik påverkar vattenförvaltningens arbete och tidplan. Flertalet andra direktiv och förordningar har stark koppling till vattenförvaltningen då dessa i vissa hänseenden överlappar varandra och mellan dem kan det finnas såväl möjligheter till positiva förstärkningseffekter som risk för konflikter. Några av de EU-direktiv som påverkar arbetet med vattenförvaltningen är:

- Art- och habitatdirektivet
- Avloppsvattendirektivet
- Badvattendirektivet
- Direktivet om förnybar energi
- Direktivet om växtskyddsmedel
- Dricksvattendirektivet
- Fågeldirektivet
- Havsmiljödirektivet
- Industriemissionsdirektivet (tidigare IPPC-direktivet)
- Nitratdirektivet
- Översvämningsdirektivet

De svenska miljökvalitetsmålen påverkar också vattenförvaltningen. Många av åtgärderna i vattenmyndighetens åtgärdsprogram har kopplingar till miljökvalitetsmålen och i stort sett alla miljökvalitetsmål har fått preciseringar som är kopplade till kvaliteten på vatten. Detta innebär att de svenska miljömålen och vattenförvaltningen idag är starkt sammanlänkade. Information om miljömålen finns på www.miljomal.se.

Mer information om vilka planer, program, direktiv och förordningar som påverkar vattenförvaltningen finns i samrådsdokumentet *Behovsbedömning, omfattning och detaljeringsgrad av miljökonsekvensbeskrivningen* som du kan lämna synpunkter på under samma period som för samrådet angående arbetsprogram och översikt av väsentliga frågor.

Väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplanen

Som ett andra steg i att ta fram en reviderad förvaltningsplan har vattenmyndigheten i uppgift att ta fram en översikt över frågor som är prioriterade för vattenförvaltningen inom varje vattendistrikt. Vid samrådet kring den första översikten av dessa prioriterade, väsentliga frågor 2008 presenterades en första bild av tillståndet i distriktets vatten. Då presenterades de väsentliga frågorna framförallt utifrån distriktets delområden och de miljöproblem som karaktäriserade dessa områden.

Inför detta samråd har vattenförvaltningsarbetet kommit längre. Det finns ett bättre underlag för beskrivning av tillstånd, påverkan och effekter i vattenmiljöerna, framförallt i förvaltningsplanen, åtgärdsprogrammet och miljökvalitetsnormerna som beslutades 2009. Därför har fokus för de väsentliga frågorna denna gång lagts på arbetsprocesserna: vilka är de väsentliga frågorna för att arbetet inom vattenförvaltningen ska fungera och åtgärderna ska kunna genomföras på bästa sätt? De väsentliga frågorna som hör ihop med arbetsprocesserna är till stor del gemensamma mellan distrikten och redovisas kopplat till de olika arbetsmomenten i förvaltningscykeln; övervakning, kartläggning och analys och så vidare.

Frågorna som lyfts är dels sådana som är direkt kopplade till vattenmyndighetens eget arbete och dels frågor som är viktiga för att externa aktörer ska kunna genomföra sina åtaganden inom vattenförvaltningen. De synpunkter som har inkommit under vattenförvaltningens tidigare samråd har varit viktiga för urvalet av väsentliga frågor.

Vattenmyndigheten vill ha synpunkter på om det saknas väsentliga frågor utöver de som har prioriterats. Det är även viktigt att få synpunkter på om det är någon av frågorna som borde ha lägre prioritering under denna förvaltningscykel. Varje avsnitt inleds med ett antal frågor som vattenmyndigheten gärna ser att samrådsinstanserna särskilt lämnar svar på.

För att göra en återkoppling till det första samrådet görs det i det första avsnittet en beskrivning av särskilda utmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt. Här tas de distriktsspecifika frågorna av väsentlig karaktär upp, i form av viktiga miljöproblem och andra särskilda utmaningar som finns för vattenförvaltningsarbetet inom distriktet.

Särskilda utmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Ger nedanstående beskrivning en rättvisande bild av vattendistriktets utmaningar? Om inte, motivera.

Följande utmaningar har identifierats och prioriterats inom Södra Östersjöns vattendistrikt. I avsnittet nedan presenteras respektive utmaning mer i detalj:

1. Övergödning fortfarande ett stort problem
2. Dricksvattenförsörjningen måste säkras
3. Effekter av miljögifter från både pågående och gamla utsläpp behöver minskas
4. Öppna upp för fria vandringsvägar och minska den fysiska påverkan
5. Översvämningar och vattenbrist i ett förändrat klimat måste hanteras

Sist i avsnittet presenteras ytterligare utmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt.

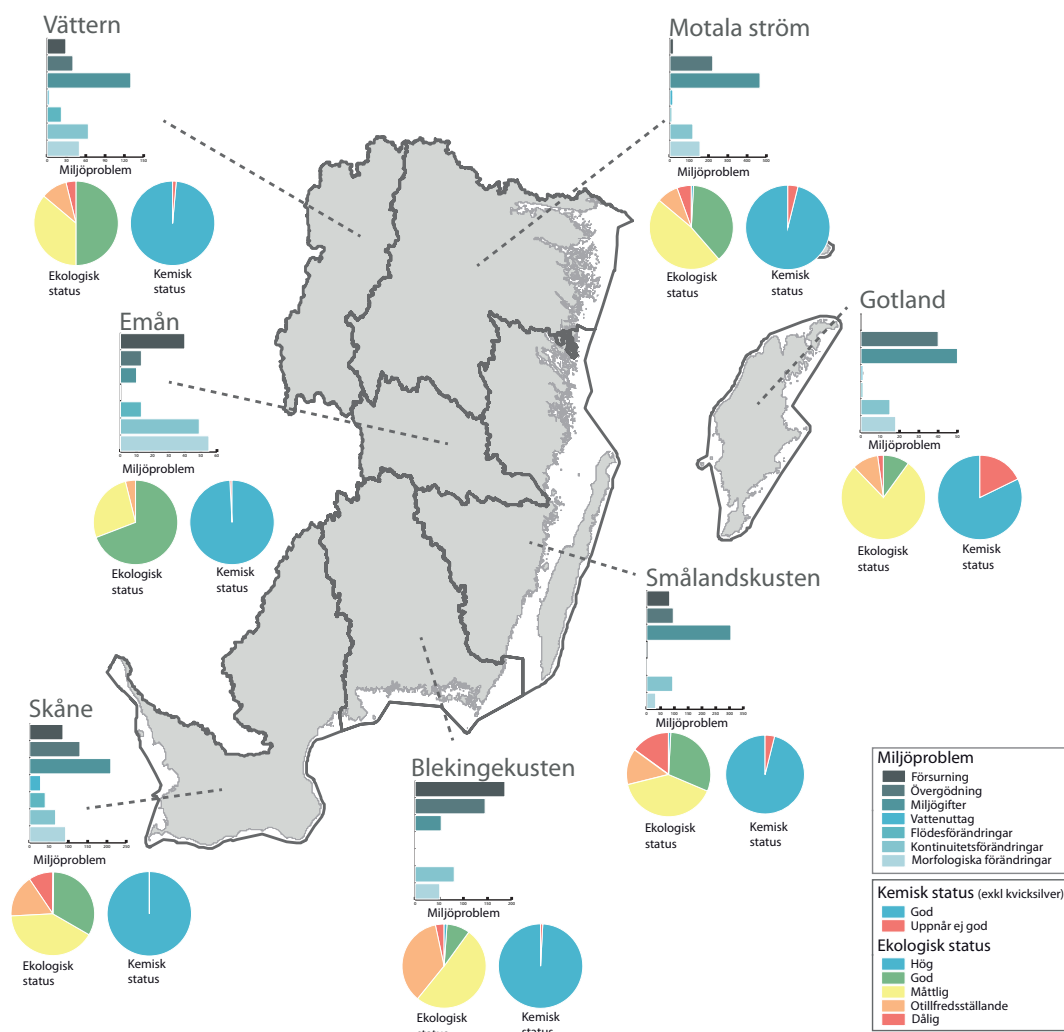
För att få en helhetsbild av problemen i vattendistriktet är det viktigt att ovanstående utmaningar ses i ett bredare perspektiv. Det finns idag dålig kunskap om synergieffekter mellan faktorer såsom till exempel miljögifter, överfiske och övergödning. Ett exempel på att hänsyn behöver tas till detta komplexare system är det som skett i Hanöbukten i Skåne sedan sommaren 2011. Fiskdöd, fågeldöd, sårskador på fisk och brunare vatten har uppmärksammats men trots den stora mängd data som finns inom olika områden saknas en syntes för att förstå helhetsbilden och hitta lämpliga lösningar på problemen.

Södra Östersjöns vattendistrikt sträcker sig i norr från Bråviken, Motala ström med avrinning till Östersjön, i öster ut över Gotland och söder ner till Kullens spets i Skåne med avrinning i norra Öresund. Distriktet omfattar sju större avrinningsområden Vättern, Motala ström, Emån, Smålandskusten, Blekingekusten, Skåne och Gotland, se figur 6, vilka täcker de 958 vattendrag, 478 sjöar, 177 kustvatten och 580 grundvattenförekomster som finns i distriktet.

Stora delar av vattendistriktet präglas av den påverkan mänsklig aktivitet har medfört och effekterna i vattenmiljöerna kan avläsas och beskrivas utifrån den kartläggning av vattenförekomster som presenterades 2009. Samtliga kustvatten samt mer än en tredjedel av inlandsvattnet i distriktet har eller är i risk för att ha problem med övergödning. För sjöarna är det framför allt övergödning, miljögifter och försurning som orsakar att god ekologisk status riskerar att inte uppnås till 2015 och för vattendragen är övergödning och fysiska förändringar (flödesförändringar, kontinuitetsförändringar, morfologiska förändringar) de vanligaste miljöproblemen. För grundvattenförekomster visar kartläggningen att tre procent riskerar att inte uppnå god kemisk status framfö-

rallt på grund av höga halter av bekämpningsmedel, arsenik och bly. Flera av distriktets vattentäkter saknar formellt skyddsområde och brunifieringen kan skapa problem.

Södra Östersjön vattendistrikt är fördelat på tio län och 91 kommuner, varav flera delas med Västerhavet liksom Norra Östersjöns vattendistrikt och nu även med Havsmiljödirektivet. För att kunna se till helheten, uppströms och nedströms perspektiv och att koppla åtgärder till fysisk planering krävs arbete över läns- och kommungränser. Flera av de åtgärder som genomförs inom vattenförvaltningen har även betydelse för andra miljökvalitetsmål och direktiv och involverar flera olika aktörer. En stor utmaning är framförallt att samordna vattenfrågor och åtgärdsarbete inom distriktet och att sprida kunskap om var åtgärderna gör mest nytta och verka för att åtgärdsarbetet genomförs och medel för finansiering. Något mycket positivt är att i distriktet finns över 30 vattenråd som omfattar huvuddelen av distriktet och arbetar aktivt med lokal samverkan. Även kommuner och länsstyrelsernas åtgärdsarbete är i full gång.

Figur 6. Översikt över ekologisk och kemisk status i ytvatten i Södra Östersjöns vattendistrikt per delområde. Miljöproblem är uttryckta i andel av klassade vattenförekomster inom delområdet som uppvisar respektive typ av miljöproblem. En vattenförekomst kan ha mer än ett miljöproblem. Ekologisk och kemisk status visar andel av vattenförekomster mot status från dålig till hög. Data från VISS (www.viss.lansstyrelsen.se).

Utmaningar för de betydande miljöproblemen inom Södra Östersjöns vattendistrikt

Nedan beskrivs de utmaningar som Södra Östersjöns vattendistrikt står inför under den nuvarande förvaltningscykeln, liksom exempel på olika initiativ och åtgärder som är pågående runt om i distriktet.

Övergödning fortfarande ett stort problem

De omfattande jordbruksområdena i Skåne, på Östgötaslätten, längs Kalmarsundskusten och längs delar av Blekingekusten, på Öland och Gotland samt distriktets 2,2 miljoner invånare medför att övergödning är ett av de största miljöproblemen i distriktet. Den främsta orsaken till övergödning enligt dagens källfördelningsmodeller är jordbruket; både i form av kväve och fosforläckage från markerna samt via ammoniakutsläpp till luften genom djurhållning och stallgödselhantering. Andra källor är avloppsreningsverk och utsläpp från industrin där stora punktkällor finns i Blekinge, Östergötland och vid Skånes västkust. Även utsläpp från enskilda avlopp och dagvatten kan lokalt ha stor påverkan. Industrin, jordbruket och kommunerna har på olika sätt tagit sitt ansvar för att minska läckage till vattenmiljöer genom till exempel förbättringar i industriprocesser, ombyggnader av reningsanläggningar samt förbättringsinsatser inom jordbrukssektorn.

Jordbruket har på olika sätt tagit ansvar för att minska läckage till vattenmiljöer genom till exempel rådgivning, fånggrödor och vårbearbetning. Foto Andreas Brink.

En studie av ett femtontal små och stora vattendrag i Södra Östersjöns distrikt, som Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) gjorde 2012, visar att transporter av kväve och fosfor i majoriteten av vattendragen har minskat de senaste 20 åren. Framförallt kan en minskning ses för kväve vilket har betydelse för övergödning av kustvatten. Studien visar dock att minskningen avstannat de senaste 10 åren, vilket kan bero på att fånggröda och vårbearbetning redan var införd samt att det under andra halvan av perioden var en tillfällig nedgång av åtgärder.

Inom distriktet pågår det vattenvårdsarbete på flera plan och på många håll för att nå miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning*. Många lantbruk i distriktet är idag kopplade till rådgivningsprojektet Greppa näringen. Även odling av fånggröda i kombination med vårbearbetning av åkermark bidrar till minskad påverkan från jordbruket. Likaså har det skett förändringar i Jordbruksverkets föreskrifter vilket innebär att kraven höjs, bland annat begränsas gödselspridningen på hösten och intill vattendrag. Skogsstyrelsen har gjort en tydligare prioritering för vattenrelaterade åtgärder kopplat till miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag. Skogsägarföreningarna kommer att bedriva en riksomfattande studiekampanj om skogens vatten som i första hand vänder sig till medlemmar i föreningarna och övriga skogsägare.

Samtliga län i distriktet har påbörjat vattenförvaltningens åtgärdsarbete med tillsyn av miljöfarlig verksamhet, egenkontrollprogram och rådgivning jordbruk. Vidare har flera kommuner i distriktet påbörjat inventering eller åtgärder för de många enskilda avlopp med undermålig rening. Inom Södra Östersjöns vattendistrikt pågår projektet VÅRDA Vatten som syftar till att skapa ett förbättrat beslutsunderlag med avseende på kostnads-effektiva åtgärder mot övergödning och är en fortsättning av regeringsuppdraget "Finn de områden som göder havet mest".

Även om åtgärder vidtagits vid större reningsverk, industrier och inom jordbruket behöver åtgärdstakten öka inom distriktet för att nå vattenförvaltningens mål.

Dricksvattenförsörjningen måste säkras

I Södra Östersjöns vattendistrikt görs de största vattenuttagen av de kommunala vattenverken, drygt 170 miljoner m³. Av detta uttag använder hushållen mest (70 procent) medan industrin står för 15 procent. När det gäller enskilda uttag står industrin för den största användning av ytvatten och havsvatten men hushållen står för den största grundvattenanvändningen.

Miljögifter och mikrobiella föroreningar är ett av de största hoten mot vattenkvaliteten i våra dricksvattentäkter och kan få stora konsekvenser för hälsa och bli mycket kostsamt att åtgärda. Men även ett förändrat klimat kan i framtiden hota försörjningen av dricksvatten. Till exempel höjning av grundvattennivåerna kan leda till ändrade

flödesriktningar och mobilisering av markföroreningar, vilket i sin tur gör att förorenat vatten når grundvattentäkter. Uttag från brunnar i kombination med låga grundvattennivåer kan leda till infiltration av avloppsvatten. Ett ökat uttag av grundvatten vid perioder med låga grundvattennivåer kan också innebära ökad risk för saltvatteninträngning. Saltvatteninträngning är idag ett stort problem för enskilda vattentäkter på till exempel Gotland och kan öka som följd av ökade uttagsmängder.

Arbetet med att fastställa skydd för yt- och grundvattentäkter pågår för de kommunala vattentäkterna, men det krävs också att kommuner och samfälligheter arbetar för att skydda även de icke kommunala vattentäkterna. Områden som är känsliga behöver uppmärksammas och övervakas; till exempel lerområden ovan ett grundvattenmagasin där vattenuttag sker, områden som riskerar att avvattnas eller känsliga ekosystem. Kommunerna bör ta hänsyn till detta i sina översiktsplaner.

I distriktet finns ett problem med dricksvattenbrist framförallt på Öland, Gotland och Skåne. Vidare finns det ett högt tryck på vattenresurserna i Skåne med konflikter mellan jordbruksbevattning och dricksvattenförsörjning. För att säkra dricksvattenförsörjningen i distriktet långsiktigt är det viktigt att förbättra kunskapen om yt- och grundvattenkvaliteten, men även att bevara naturgrusavlagringar. Det är också viktigt att regionala dricksvattenförsörjningsplaner tas fram, att arbetet sker utifrån avrinningsområden och att det sker i ett långsiktigt perspektiv. Ett rent och säkrare råvatten som grundvattenmagasin ofta innebär har lägre framtagningskostnad än ett påverkat vatten och är inte lika känsligt som ett ytvatten.

Effekter av miljögifter från pågående och gamla utsläpp behöver minskas

Inom distriktet finns en stor pågående industriverksamhet inom bland annat tillverkning, trä, kemisk-teknisk industri, gruvor, stål och metall, massa och papperstillverkning, reningsverk, samt inom tjänstesektorn. Även gamla verksamheter såsom glasbruk, träskyddsanläggningar, ytbehandlingsindustrier och gruvor påverkar fortfarande. Detta gör att miljögifter är ett av de främsta miljöproblemen inom vissa områden i distriktet.

I distriktet har drygt 9 000 föroreningskadade områden riskklassats (klass 1 till 4) enligt MIFO (Metod för inventering av förorenade områden). Många områden läcker eller riskerar att läcka miljögifter till vatten och via efterbehandling av förorenade områden kan statusen i vattnet förbättras. Inom hela distriktet har historiskt stora satsningar skett på efterbehandling av förorenade områden, till exempel vid Jungnerholmarna i Kalmar län och BT Kemi i Skåne. Exempel på pågående projekt är muddringen av förorenade sediment i Oskarshamns hamn, orsakad av bland annat tidigare kopparverk och ackumulatorfabriker.

Takten för åtgärdsarbetet i form av efterbehandling behöver öka samtidigt som pågående verksamheter behöver minska sina utsläpp av miljögifter. Utifrån vattenmyndighetens åtgärdsprogram pågår ett arbete på länsstyrelserna med att upprätta handlingsplaner för efterbehandling av förorenade områden. Eventuella restriktioner behöver tas med i översiktsplaner och detaljplaner för att hindra spridning till vatten. Arbetet med att koppla förorenade områden enligt MIFO i ett avrinningsområdesperspektiv för att rikta åtgärder där de gör mest nytta behöver fortsätta.

De vanligaste föroreningarna i ytvattenförekomster i vattendistriktet näst kvicksilver är kadmium och bly. Även ämnen såsom PAH (Polycykliska aromatiska kolväten), nonylfenol och flouranten överskrider värden i vissa vattenförekomster. I några glasbruksområden i de centrala delarna av vattendistriktet har höga halter av arsenik och bly uppmätts i både grund- och ytvatten. Även på Gotland finns grundvattenförekomster med höga halter av arsenik orsakad av bland annat träimpregneringsanläggningar.

De vanligaste föroreningarna i grundvatten i distriktet är olika bekämpningsmedel, lösningsmedel. Bekämpningsmedelsrester återfinns i flera grundvattentäkter, både sådana som är tillåtna och sådana som varit förbjudna i decennier. I Skåne har 141 grundvattenprover som utfördes mellan 2007 och 2010 utvärderats. Resultatet visar att en tredjedel innehöll bekämpningsmedel. Fyra av tio av dessa prover innehöll substanser som används i dagens ogräsbekämpning. Bekämpningsmedel används inom jordbruket men även i privata trädgårdar, inom trädgårdsnäringen, på golfbanor, idrottsplatser, banvallar, vägrenar och på hårdgjorda ytor. Åtgärder för att minska användningen av bekämpningsmedel görs till exempel via rådgivning inom Greppa näringens projekt Greppa växskyddet.

För att minska påverkan av kustvatten och i de större sjöarna krävs att hamnansvariga och tillsynsmyndigheter ställer högre krav på båtsektorn både vad gäller kommersiell trafik och fritidsbåtar. För kvicksilverbelastningen är det viktigt att regeringen diskuterar med andra länder för att begränsa luftnedfall. I åtgärdsarbetet är det viktigt att det tas fram planer och källfördelningar för de källor som finns för miljögifter. Detta då åtgärder mot miljögifter oftast är kostsamma och det är viktigt att prioriteringen är rätt så att åtgärder genomförs där de gör mest nytta.

Öppna upp fria vandringsvägar och minska den fysiska påverkan

De flesta av vattendragen inom distriktet är fysiskt påverkade genom damm- och kraftverksbyggen, genom rensningar för flottningsändamål, utdikning av våtmarker och rätning av vattendrag samt dikning av både skogs- och jordbruksmark. Även om åtgärdsarbetet är i full gång vad gäller fysisk påverkan behöver det framöver intensi-

fieras framförallt vad gäller reglering av flöden, fria vandringsvägar, återskapande av svämplan för att få en förbättrad näringsupptagning och nå god ekologisk status.

Inom distriktet bedrivs mycket arbete för att förbättra kunskapsunderlag och ta fram planer för restaurering. Flera initiativ har gjorts för att skapa fria vandringsvägar och projekt pågår inom både skogs- och jordbruket för att återställa vattenmiljöerna. Fokus har i huvudsak varit på att återfå vandrande fisk i ett antal olika vattensystem genom till exempel att återskapa fiskens naturliga lek och uppväxtområde. Denna typ av åtgärder förbättrar även livsmiljön för många andra arter och kan även ha effekt på förändrade flöden och morfologi som i sin tur ger positiva effekter på fauna och flora, minskade närsalter, etc. I Vättern pågår flera projekt där fiskets utveckling diskuteras i ett forum som etablerats inom Vätternvårdsförbundet. I forumet diskuterar representanter för olika ”nyttjare” av fiskeresursen gemensamt kring regelförslag, beståndsovervakning, åtgärder och fisketillsyn.

Inom distriktet pågår åtgärdsarbete för att minska den fysiska påverkan genom en rad åtgärder såsom återmeandering av vattendrag, återskapande av våtmarker längs vattendrag och byggande av omlöp kring vandringshinder. För att komma tillrätta med miljöproblemet fysisk påverkan är det dock nödvändigt med en översyn av lagstiftningen för vattenverksamhet. Det förutsäger också att vattenkraftsverken tar ett större ansvar för sin miljöpåverkan. HaV har gett stöd för en tillsynskampanj för vattenkraftverk för att få en förbättrad egenkontroll.

I ett förändrat klimat förutspås fler översvämningar. I Södra Östersjöns vattendistrikt förväntas särskilt de mindre översvämningarna att öka. Åtgärder för att minska fysisk påverkan kan även minska översvämningens risk genom att skapa bättre dämmande effekter på höga flöden och ökad bufferkapacitet för skyfall eller långvarig nederbörd.

Översvämningar och vattenbrist i ett förändrat klimat måste hanteras

Klimatförändringar innebär nya utmaningar som vattenförvaltningen måste hantera. Klimatförändringar kan bland annat komma att påverka dricksvattenresurser och möjligheten till exploatering i vattennära områden. Inom vissa delar av distriktet har kartläggningar gjorts av områden som kommer att få betydande påverkan av klimatförändringar. Vissa områden kommer att få fler och större översvämningar medan andra kommer att få vattenbrist oftare. Klimatanpassningsarbetet pågår inom distriktet, bland annat under Miljösamverkan Sydost, då länsstyrelserna har fått i uppdrag av regeringen att samordna arbetet med anpassning till ett förändrat klimat för att minska samhällets sårbarhet genom stöd till kommuner och andra aktörer. Det är viktigt att arbetet om

klimatfrågor och klimatanpassning samordnas inom distriktet och att kunskapen från dessa projekt byggs upp och tas till vara inom vattenförvaltningsarbetet.

Många städer inom distriktet växer och mer mark behöver tas i anspråk för ny bebyggelse och nya verksamheter. Det innebär ett högre tryck på vattenanvändningen och en ökad påverkan på vattenmiljöer inom vissa områden i distriktet. Det kommer framöver att krävas exploatering med klimat- och miljöhänsyn för att klara kraven inom vattenförvaltningen. Det är viktigt att samordna regleringar för att öka beredskapen inför kommande översvämningar.

Sommaren 2012 översvämmades Emån efter ett häftigt regn med lokala nederbörds mängder över 100 mm. Översvämningarna påverkade både verksamhetsutövare och naturvärden efter ån. Ett uppföljande och förebyggande arbete pågår mellan länsstyrelserna, kommunerna, näringslivet och intresseorganisationer för att dämpa konsekvenserna av kommande skyfall. Foto Kustbevakningen.

Ytterligare utmaningar

Problemen med brunare vatten måste lösas

De senaste åren har det uppmärksammats att vattnen har blivit brunare, så kallad brunifiering. I distriktet är det främst i de sydostliga delarna. Brunifiering är en benämning av ökande halter av humusämnen och/eller järn och manganföreningar i vatten och antas öka dels genom ett minskat atmosfäriskt nedfall av svavel och kväve, och dels genom klimatförändringar. Det finns exempel på att ökade humusämnen i vattnet påverkar dricksvattentäkter. Även verksamheter som till exempel livsmedelsproduktion behöver idag rena inkommande vatten före användning. Problemen med brunare vatten uppmärksammades redan under den första förvaltningscykeln och tas upp i distriktets förvaltningsplan från 2009 som ett problem som behöver utredas vidare.

Kalkningen behöver fortsättas och askåterbäring förbättras

En återhämtning av försurningen har skett i distriktet som en följd av minskade utsläpp av försurande ämnen och kalkningsinsatser som har pågått i cirka 30 år. En stor efterfrågan på biobränsle har gjort att uttaget av skogsråvara har ökat. Uttag av helträdsuttag, inklusive grenar och toppar (GROT), medför att den naturliga återföringen av buffrande ämnen till marken efter avverkning minskar. Åtgärderna inom skogsbruket behöver intensifieras för att minska försurningen av distriktets sjöar och vattendrag. Inom skogsbruket pågår åtgärdsarbete i form av informationskampanjer för att öka medvetenheten kring hur en större vattenhän-syn kan tas, negativa effekter av GROT-uttag och förbättrad askåterföring.

Fortsatta kalkningsinsatser kommer att behövas i många år för att på lång sikt motverka försurning. Foto: Ann-Eva Zidén

Fortsatta kalkningsinsatser för att upprätthålla buffringskapaciteten i de känsligaste områdena kommer att behövas i många år ännu för att på lång sikt stärka buffertkapaciteten och kompensera för pågående markanvändning. Som en del i miljö-kvalitetsmålet *Bara naturlig försurning* fördelar HaV statsbidrag till länsstyrelserna varje år för kalkningsverksamhet vilket är viktigt för att få en kontinuitet i åtgärder mot försurning. Likaså krävs internationella initiativ för att få ner nedfallet av försurande svavelföreningar då det största enskilda bidraget idag kommer från den internationella sjötrafiken.

Främmande arters utbredning bör begränsas

I vissa av distriktets vattenmiljöer är det problem med främmande arter som bland annat kan hota områden med höga naturvärden eller sänka statusen i vattenförekomster. I sjöar och vattendrag är det framförallt sjögull och signalkräfta som orsakar problem medan det i kustvattnen påträffats ullhandskrabba och kammanet.

Drygt tio procent av de främmande arterna i sötvatten har kommit med barlastvatten eller som påväxt på fartyg. Det är därför viktigt att lagar och regler gällande barlastvatten följs och en ökad tillsyn krävs för att se till att detta görs. För sjögull är däremot spridning från privat utplantering i trädgårdsdammar den största orsaken. Åtgärder mot främmande arter är mycket svåra att genomföra när de väl är etablerade. Det är därför viktigt att åtgärdsarbetet är förebyggande och riktas mot att förhindra spridning och minimera utbredningen av dessa arter. Till exempel pågår försök till bekämpning av sjögull i sjön Åsnen.

Påverkan från läkemedelsrester i avloppsvatten behöver undersökas

Läkemedelsrester och andra typer av kemiska ämnen i avloppsvatten är ett problem som har uppmärksamats mycket de senaste åren. Dagens avloppsreningsverk är inte konstruerade för att bryta ner rester av läkemedel. I svenska recipienter har det ännu inte gått att påvisa effekter som kan kopplas direkt till utsläpp av läkemedelsrester från kommunala avloppsreningsverk men i flera andra länder har man till exempel rapporterat feminiseringseffekter i fisk nedströms avloppsreningsverk. Det finns ett stort behov att komplettera kunskapsunderlaget kring effekter av läkemedelsrester i vattenmiljön. Det pågår idag en del forskning kring ämnet, till exempel inom forskningsprogrammet MistraPharma, vars syfte är att identifiera miljörisker för de läkemedel som finns på den svenska marknaden.

Samverkan

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Vilka frågor, utöver de väsentliga som har prioriterats nedan, tycker ni saknas? Motivera.
- Är det någon av de väsentliga frågorna nedan som ni tycker borde få lägre prioritering under denna förvaltningscykel? Motivera.
- Fungerar samverkan på nationell, regional och lokal nivå idag? Vad fungerar bra och på vilket sätt kan den förbättras?

Ramdirektivet för vatten betonar att vatten är gränslöst och att samarbete över nationsgränser och andra administrativa gränser måste till för att kunna säkra en god vattenkvalitet och god tillgång till vatten. Påverkan som sker uppströms i ett avrinningsområde har effekter i nedströms liggande vatten. Likaså kan åtgärder som genomförs på ett ställe ha effekter både uppströms och nedströms i systemet. Samverkan och samordning mellan olika aktörers åtgärdsarbete inom ett avrinningsområde är därför helt nödvändigt. Samverkansarbete behövs även i andra sammanhang, bland annat för att få till ett kunskapsutbyte mellan lokal och regional nivå, samt mellan sakområdesexperter och aktörer som arbetar med övergripande frågor.

Vattenförvaltningen har på kort tid byggt upp olika nätverk för samverkan. I dag finns en helt annan medvetenhet om vad vattenförvaltningsarbetet innebär jämfört med för bara några år sedan. Trots detta behöver arbetet med vattenförvaltningen fortsätta att utvecklas i samverkan med de som berörs. Att sprida information och att involvera berörda intressenter i arbetet är, trots dess komplexitet en mycket viktig uppgift för alla myndigheter som arbetar med uppdrag inom vattenförvaltningen.

Väsentliga frågor för att förbättra samverkan

Nedan presenteras arbetsmoment och frågor som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga för att förbättra samverkan under denna förvaltningscykel.

Arbetet med kunskapsspridning behöver förbättras genom målgruppsanpassad information

En förutsättning för att berörda ska engagera sig i vattenförvaltningsarbetet är att de har relevant information och kunskap om vilket arbete som genomförs och hur de kan bidra. Vattenmyndigheten behöver, tillsammans med bland andra HaV och länsstyrelserna, fortsätta sitt informationsarbete och utveckla det så att informationen blir bättre anpassad till de målgrupper som berörs. Genom länsstyrelsernas arbete med kartläggning förbättras hela tiden kunskapen om tillstånd och påverkan på vatten-

miljöerna och mer information kan presenteras på avrinningsområdesnivå eller vattenförekomstnivå. Detta ökar möjligheterna att skraddarsy informationen för exempelvis kommuner eller lokala samverkansorgan.

Målgruppsanpassningen handlar inte bara om innehållet i informationen utan även vilka kanaler som används för att sprida informationen. I dagsläget finns information på webben och i skriftliga rapporter, exempelvis den årliga rapporten om vad som skett under året inom vattenförvaltningen. Arbetet med att förbättra webben och även se över andra möjliga informationskanaler för att få till en ändamålsenlig informations-spridning behöver fortsätta under denna förvaltningscykel.

Samverkansformerna behöver utvecklas

Ansvar för vattenfrågor finns hos många olika aktörer i samhället och samverkansarbetet behöver därför bedrivas på många olika nivåer och i många olika grupperingar, från internationella expertgrupper till små lokala samverkansorgan. Samverkan är ett komplext och resurskrävande arbete som ställer stora krav på alla inblandade. Arbetet har kommit långt på kort tid och men det är viktigt att formerna för samverkan fortsätter att utvecklas. De instanser som har samverkansansvar har här ett stort ansvar.

HaV har nationellt samordningsansvar för vattenförvaltningen i Sverige och ansvarar dessutom för havs- och vattenplaneringen. Vattenmyndigheten har ansvaret att samordna vattenförvaltningsarbetet inom varje vattendistrikt, medan det regionala samordningsansvaret, på avrinningsområdesnivå, har delegerats till länsstyrelsen. Det är viktigt att även kommunerna tar ett ansvar för samverkansprocesserna på lokal nivå, till exempel genom att ta en aktiv roll i vattenråden och därigenom sprida information och kunskap samt att samverka kring genomförande och planering av åtgärder.

Samverkan nationellt och internationellt

De fem vattenmyndigheterna samverkar i gemensamma frågor för att uppnå ett vattenförvaltningsarbete som är så enhetligt som möjligt utifrån de förutsättningar som finns i form av geografiska skillnader et cetera. Samverkan med nationella myndigheter och intresseorganisationer görs till stor del gemensamt. De fem vattenmyndigheterna, länsstyrelserna, SGU, Livsmedelsverket (SLV), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Jordbruksverket (SJV), Skogsstyrelsen, SMHI och HaV samverkar i en grupp som kallas för SamVat (Samverkansgruppen för vattenfrågor). Det är en rådgivande och koordinerande grupp. Syftet är att skapa samsyn i viktiga vattenfrågor bland berörda aktörer. Gruppens arbete är avgörande för en ökad samordning och samsyn mellan olika myndigheter.

Vattenfrågor hanteras inte bara inom det arbete som styrs av vattenförvaltningsförordningen utan berörs även av en rad andra förordningar, och hanteras inom miljömålsar-

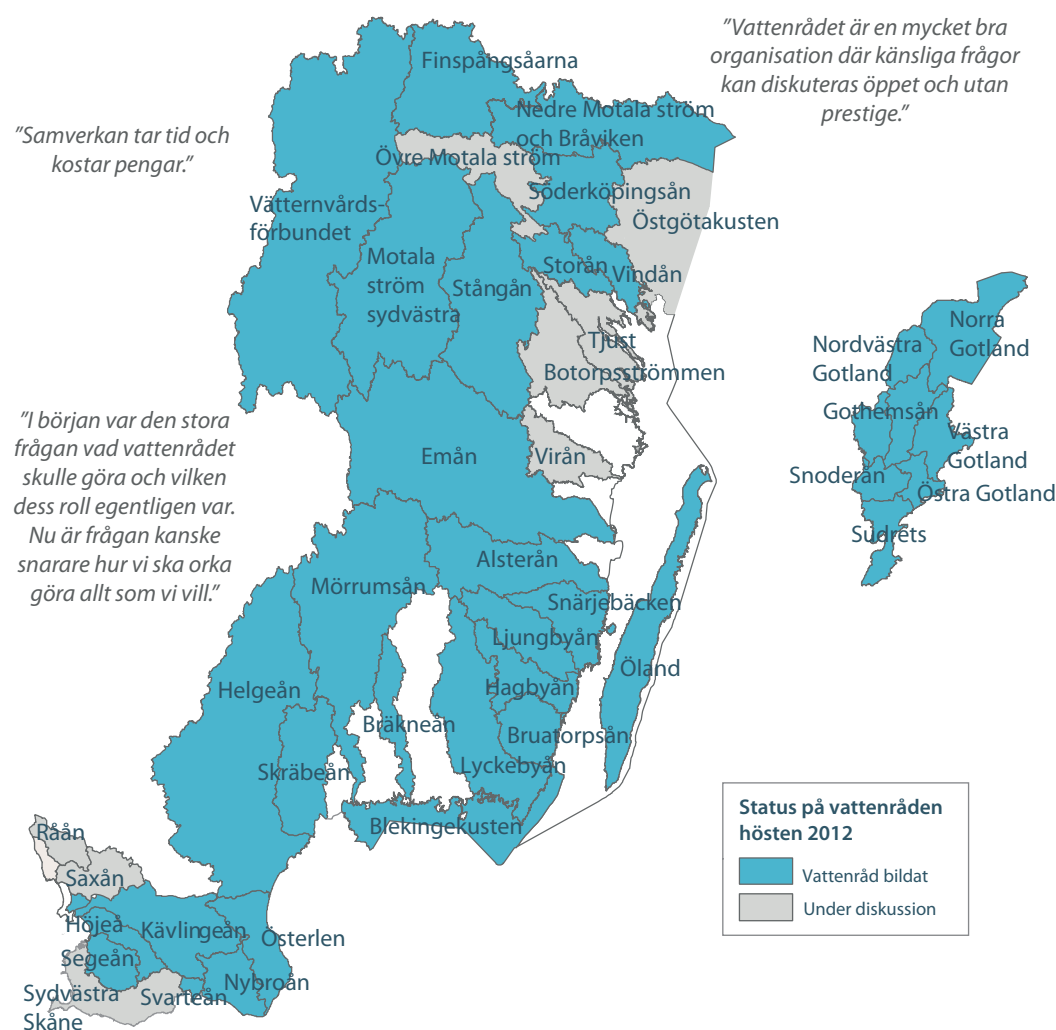
betet. Det finns många beröringspunkter mellan de olika uppdragen och det kan finnas såväl möjligheter till positiva förstärkningseffekter som risk för konflikter. Ett exempel på positiva följder av åtgärdsprogrammet är att de bidrar till måluppfyllelse av miljö-kvalitetsmålen. Hittills har sådana åtgärder, som tidigare föreslagits men ej genomförts inom miljömålsarbetet, åter tagits upp i vattenförvaltningens åtgärdsprogram med förhoppningen om att de juridiskt bindande åtgärderna till sist ska ge resultat. Samordning av detta arbete behöver vidareutvecklas på såväl nationell som regional nivå. Miljömålen bör fungera som ett paraply som täcker in vattenförvaltningsförordningen.

Havsmiljödirektivet införlivades i ett första steg i svensk lagstiftning med havsmiljöförordningen som trädde i kraft i december 2010. Syftet med direktivet är att skydda och bevara den marina miljön, förhindra att den försämras och att, när det är praktiskt möjligt, återställa miljön där den har påverkats negativt. Vattenförvaltningen och havsmiljöförvaltningen överlappar varandra i kustzonen och det är därför nödvändigt att samordning sker, särskilt när det gäller övervakning, kartläggning och analys, utformning av åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer och den praktiska tillämpningen av dessa. HaV är den myndighet som ansvarar för det praktiska genomförandet av havsförvaltningen. Det kommer att behövas ett betydligt mer utvecklat samordningsarbete i dessa delar under denna och nästa förvaltningscykel.

Samverkan inom distriktet, regional och lokal nivå

Under förvaltningscykeln sker även ett kontinuerligt arbete av samverkan på regional och lokal nivå. Länsstyrelserna i distriktet samverkar mycket med kommuner och intresseorganisationer inom sina respektive avrinningsområden. Under innevarande förvaltningscykel är det framförallt arbetet med att revidera och förbättra underlaget för statusklassningen samt framtagandet av underlag till åtgärdsprogrammen som samverkansarbetet fokuseras på. Mer information om underlag till åtgärdsprogram finns i avsnittet *Åtgärdsprogram*.

Att skapa lokal delaktighet är en av hörnstenarna i vattenförvaltningen och vattenmyndigheten har därför stöttat utvecklingen av lokala samverkansorgan, så kallade vattenråd. Ett vattenråd ansvarar för den lokala samverkan kring frågorna i vattenförvaltningsarbetet genom att åta sig rollen som samverkanskanal mellan ansvariga myndigheter, berörda intressenter och allmänhet. Vattenrådets sammansättning ska spegla de lokala förutsättningarna och vattenområdets karaktär och kan bestå av företrädare för kommuner, jord- och skogsbruk, industri, rekreationsintressen, kraftintressen, ideella organisationer med flera.

Figur 7. Vattenråd inom Södra Östersjöns vattendistrikt. Citaten är hämtade från enkätsvar ställda till distriktets vattenråd under våren 2012.

Idag finns drygt ett 30-tal bildade vattenråd i Södra Östersjöns distrikt, se figur 7. Vid en sammanställning av vattenrådets aktiviteter under våren 2012 framkom det att de flesta vattenråden ser sin främsta roll som dialogforum för att bevaka och lyfta vattenfrågor inom avrinningsområdet. Många arbetar idag därför huvudsakligen med informationsspridande och driva vattenrådets frågor; både till berörda i avrinningsområdet, som till myndigheter och kommuner. Länsstyrelserna har både genomfört och planerar ytterligare insatser för att stötta vattenråden, till exempel utbildning av framför allt styrelserna kring vattenförvaltningsarbetet. Exempelen på aktiviteter inom vattenråden är många. De flesta anordnar olika typer av informationsmöten om vattnen i området, vattendragsvandringar, utställningar och workshops. Vissa vattenråd fungerar som remissinstans för till exempel kommunala planer och program. Några vattenråd är involverade i LOVA-projekt (främst på Gotland) och deltagande finns även i EU-projektet MOMENT (modern vattenförvaltning i södra Östersjöområdet).

Vattenmyndigheten har sedan 2008 gett årliga bidrag till vattenråden i distriktet. Bidraget ligger mellan 30 000 – 90 000 kr beroende på antalet kommuner och invånarantal. Vattenmyndighetens ambition är att fortsätta denna finansiering framöver.

Framtida utmaningar kräver samverkan

Klimatfrågan är en viktig fråga inom flera samhällssektorer och kanske den viktigaste miljöfrågan globalt. Forskning kring klimatförändringar och dess effekter i olika samhällssektorer pågår därför på flera håll. Samtidigt pågår det en hel del anpassningsåtgärder för att framförallt skapa hållbara lösningar inom bland annat samhällsplaneringen.

Även om klimatförändringarna kommer att innebära stora regionala variationer ger förändringarna vissa generella effekter i våra vattenmiljöer både med avseende på vattenkvalitet och -kvantitet.

Övergödningseffekterna kan bli större om näringsämnena ökar i och med mer gynnsamma odlingsförhållanden, ökad användning av gödningsmedel och pesticider samt genom ökad avrinning. Samtidigt kan ökad andel bevuxen mark binda mer näringsämnen och därmed minska övergödningseffekterna. Detta kräver att både positiva och negativa effekter av ett förändrat klimat tas med i vattenförvaltningsarbetet och i samverkan med berörda aktörer. Försurningsproblematiken kan påverkas då återhämtningen kan försenas. Miljögifter kan få ökad flyktighet såväl vid högre temperaturer, förändrad avrinning men också av sekundära effekter så som ras och skred vilka förväntas öka i framtiden. Förhöjd havsvattennivå, framförallt i de södra delarna av landet, förväntas också ge negativa effekter på vattenkvaliten. För stort uttag av vatten påverkar också vattenkvaliteten, särskilt i områden där torka är ett problem redan idag. I Södra Sverige förväntas problem med torka öka. Sammantaget kräver ett förändrat klimat att många sektorer samverkar för att möta de utmaningar som förändringarna kan komma att innebära för vattenförvaltningen.

Hållbar vattenanvändning bör genomsyra vattenförvaltningen och ökad samverkan över sektorsgränser blir centrala för att hantera effekterna av ett förändrat klimat. Klimatförändringar bör vägas in i val av åtgärder för att effekten av åtgärden inte ska påverkas, i övervakningsprogram och i arbetet med kartläggning och analys bör klimatfrågan beaktas. Prognoser för efterfrågan och tillgång på vatten behövs för att möjliggöra anpassning till regionala variationer (såväl tillgång/efterfrågan som regionala klimatförändringar).

Det är inte bara framtida klimatförändringar som kräver en bra samverkan. Många städer i Sverige växer och framtida exploatering kommer påverka vattenmiljöer på flera sätt. Det kommer att handla om dricksvattenförsörjning, ökad risk för olyckor vid utbyggd infrastruktur (vägar, järnvägar, hamnar, ökad sjöfart, et cetera.), men också dimensionering av vatten- och avloppsnät, dagvattenhantering och andra planerings-

frågor. Det är därför viktigt att det finns en sammanhållen vattenpolitik, på både nationell och kommunal nivå. Miljömålsberedningen har fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag på en nationell strategi för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik och denna bör sedan förankras inom hela vattenförvaltningsarbetet. För att framtida utmaningar för vattenmiljöerna ska komma med i samhällsplaneringen är samverkan mellan olika sektorer i samhället också viktig.

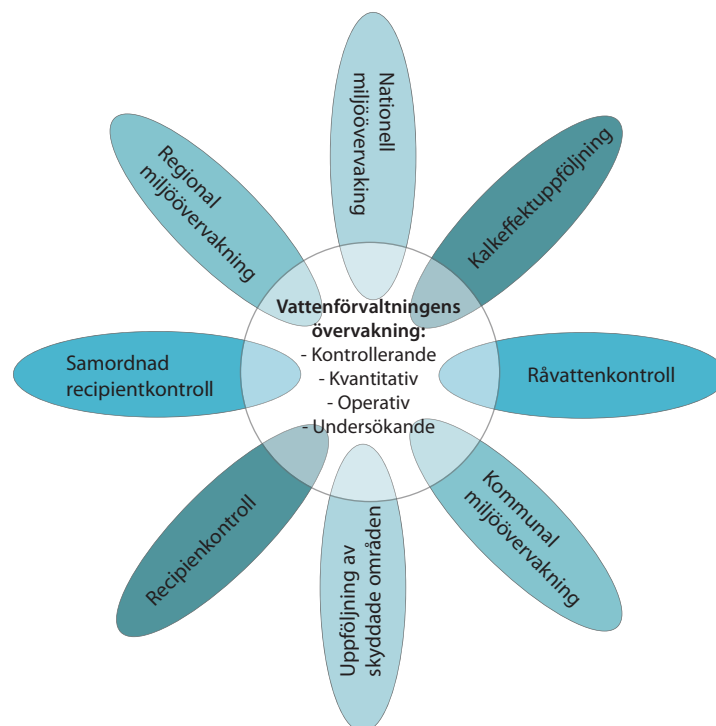
Ett varmare klimat och ökad exploatering kan även innebära en ökad risk för införsel av främmande arter och därmed påverkan på vattenmiljöerna. Effekterna av främmande arter är svåra att förutsäga men det behövs samverkan om dessa frågor mellan forskarvärlden och de myndigheter som arbetar med vattenförvaltning och samhällsplanering.

Övervakning

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Vilka frågor, utöver de väsentliga som vi har prioriterat nedan, tycker ni saknas? Motivera.
- Är det någon av de väsentliga frågorna nedan som ni tycker borde få lägre prioritering under denna förvaltningscykel? Motivera.
- Fungerar övervakning på nationell och regional nivå idag? Vad fungerar bra och på vilket sätt kan den förbättras?
- Är det tydligt hur olika aktörer är ansvariga, delaktiga i och berörs av olika delar i övervakningsarbetet? Saknas någon aktör? Motivera.

I och med införandet av vattenförvaltningsförordningen ställdes nya krav på övervakning kring strategier, omfattning, metoder och bedömningar. Vattenmyndigheten ansvarar för att upprätta ett program för övervakning av tillståndet i distriktets vatten. Det första övervakningsprogrammet rapporterades till EU 2007. I slutet av 2012 rapporterades ett reviderat övervakningsprogram till EU och nästa program planeras vara klart 2015. Eftersom vattenmyndigheten inte bedriver någon övervakning i egen regi baseras övervakningsprogrammen på andra aktörers övervakning, se figur 8.

Figur 8. De olika övervakningstyperna som vattenmyndighetens övervakningsprogram baseras på.

Den data som kommer in genom övervakningen av vattenmiljöer utgör en viktig del av informationen när tillståndet i vattenförekomsterna beskrivs i kartläggning- och analysarbetet. Kartläggningen ger i sin tur förutsättningar för korrekta miljö-

kvalitetsnormer och ett bra åtgärdsarbete. Efter att åtgärder satts in är övervakningen en viktig del i uppföljningen av att åtgärderna verkligen har haft en effekt. Övervakningen har därför en viktig roll i vattenförvaltningsarbetet. Dagens övervakning har brister och vattenmyndigheten har identifierat ett antal områden som behöver prioriteras om det långsiktigt ska gå att få till en tillräcklig övervakning.

Väsentliga frågor för att förbättra övervakningen

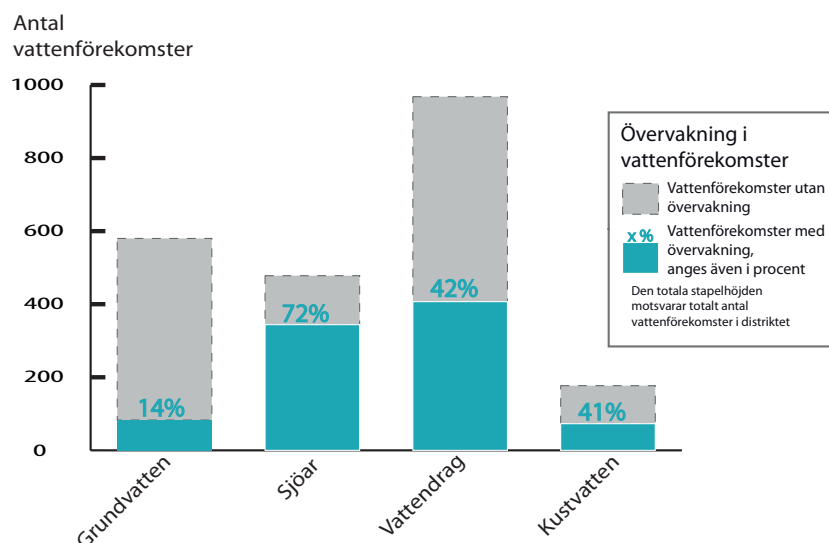
Nedan presenteras de arbetsmoment och frågor som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga för arbetet med att förbättra och samordna befintlig övervakning under den andra förvaltningscykeln för att uppfylla vattenförvaltningens krav. Mer detaljerade beskrivningar och förslag till fortsatt arbete redovisas i vattenmyndighetens långsiktiga plan för övervakningen, som kommer att presenteras under 2013.

Den vattenrelaterade övervakningen behöver utvecklas och förbättras för att tillgodose vattenförvaltningens behov

Vattenmyndigheten arbetar för närvarande med att beskriva dagens övervakning och identifiera de viktigaste behoven. Behoven av förbättring skiljer sig delvis åt mellan distrikten eftersom de naturliga förutsättningarna skiljer sig åt och verksamheter är koncentrerade till olika delar av landet. I Södra Östersjöns distrikt utförs en omfattande övervakning av vatten av en rad olika aktörer. Flest övervakningsstationer står kalkeffektuppföljningen och samordnad recipientkontroll för, men även nationell och regional övervakning har ett stort och viktigt bidrag. Mycket av övervakningen sker i små vatten som inte är vattenförekomster, vilket ger en begränsad möjlighet att använda dess data för statusklassningen av vattnen. Den övervakningen är dock mycket viktig att behålla, inte minst för bedömningen av uppfyllelsen av nationella och regionala miljömål.

I Södra Östersjöns vattendistrikt bedrivs övervakning i 893 av distriktets 2 203 vattenförekomster, se figur 9. Vattenmyndigheten arbetar för närvarande med att se över den befintliga övervakningen och där det finns brister inom distriktet bör övervakningen utökas ytterligare.

Att utveckla och förbättra övervakningen tar tid. Delvis på grund av att övervakningen inte kan läggas om på kort tid utan att förlora värdefulla tidsserier och bakgrundsdata och delvis på att arbetet sker på olika nivåer (nationellt, regionalt och lokalt) och av olika aktörer (länsstyrelser, kommuner, vattenvårdsförbund och konsulter med flera). Detta gör att det finns många aspekter att ta hänsyn till.

Figur 9. Antal vattenförekomster med och utan övervakning i Södra Östersjöns vattendistrikt.

Samordning mellan olika övervakningsprogram och aktörer

Eftersom vattenmyndigheten inte bedriver någon egen övervakning är samverkan och dialog med de aktörer som bedriver övervakning viktig för att övervakningen av vatten i Sverige ska kunna samordnas med vattenförvaltningens behov. Vattenmyndigheten behöver därför, tillsammans med centrala myndigheter, arbeta för att en gemensam ambitionsnivå formuleras för övervakningen utifrån befintliga resurser och ansvarsområden, till exempel hur centrala myndigheters övervakningsanslag används i vattenförvaltnings syfte. Det bör även tas i beaktande hur anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter relaterar sin miljöpåverkan till miljökvalitetsnormerna och hur denna information kan komma till användning i kartläggnings- respektive åtgärdsarbetet.

De två föreskrivande myndigheterna, HaV och Naturvårdsverket (NV), behöver samordna olika typer av övervakning, till exempel recipientkontrollen och regional övervakning, så att data som kommer in från dessa inte överlappar utan istället kompletterar varandra. På så sätt kan den samlade övervakningen, som sker inom ett område, användas inom vattenförvaltningens kartläggnings- och åtgärdsarbete men också för uppföljning av andra direktiv och miljömål. En sådan samordning innebär dock att vissa förändringar behöver komma till stånd. Exempelvis har länsstyrelserna ingen befogenhet att ställa kvalitetskrav på recipientkontrollen, vilket gör att den ofta utförs med metoder som inte överensstämmer med länsstyrelsernas kvalitetskrav inom den regionala övervakningen.

Eftersom övervakningen berör flera olika aktörer, både de som genomför övervakningen och de som använder data från övervakningen, behöver samordningen mellan dessa

förbättras för att kunna ta fram övervakningsprogram utifrån deras olika förutsättningar och behov. Här har de föreskrivande myndigheterna ett stort ansvar att samordna olika aktörer och skapa forum för samverkan mellan dessa. Även i vattenmyndighetens långsiktiga plan är det viktigt att samordning mellan övervakningsprogram och aktörer finns med som en del i arbetet med att få till en övervakning som bättre uppfyller vattenförvaltningens behov.

Utveckling av gruppering av vattenförekomster och modeller för att få en heltäckande övervakning

Idag finns brister i den geografiska täckningen inom vissa områden, framförallt för grundvatten, kustvatten, prioriterade ämnen, särskilda förorenande ämnen och skyddade områden. För främmande arter saknas övervakning helt. Det är inte möjligt att övervaka alla Sveriges vattenförekomster för alla områden och därför behöver det tas fram metoder och verktyg som ger möjlighet att typindela och gruppera yt- och grundvattenförekomster på ett ändamålsenligt vis. Med en bra typindelning och gruppering kan mätdata från en vattenförekomst användas för att representera fler vattenförekomster inom samma grupp. Vattenmyndigheten har tillsammans med SGU och HaV börjat ta fram system för denna typindelning och gruppering.

För att ge en så heltäckande bild som möjligt av distriktets vatten är också behovet av kompletterande modeller stort. Ett prioriterat arbete för vattenmyndigheten är att under 2013 ta fram ett modellstöd för kustvatten, i samverkan bland annat HaV, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och SMHI. I den långsiktiga planen som vattenmyndigheten tar fram kommer ett flertal projekt beskrivas som utreder detta. Idag används en rad olika modeller inom övervakningen och det är viktigt att den modellerade datan kontrolleras med verklig data för att beskriva osäkerheten i modellerna och för att kopplingen mellan modeller och övervakningsdata ska förbättras, så att modellerna speglar verklig data.

Övervakning som en naturlig del av uppföljning av åtgärder

Åtgärdsarbetet är i full gång men uppföljningen av effekterna är bristfällig. Ett viktigt syfte med övervakningen är att kunna följa upp de fysiska åtgärder som görs för att ta reda på om de haft önskad effekt. Många gånger finns inte övervakning med i de regionala och lokala åtgärdsplaner som tas fram och uppföljning är inte heller inräknad som en kostnad för åtgärden. Länsstyrelser och kommuner behöver tidigare i planeringen av åtgärdsarbetet, på regional och lokal nivå, budgetera och planera även uppföljning genom övervakning.

För att uppföljningen verkligen ska visa på åtgärdens effekter krävs det att övervakningen görs på en lämplig geografisk nivå (vattenförekomst, avrinningsområde, vattendistrikt eller annat som visar effekten) och att det finns relevanta kvalitetsfaktorer, metoder och bedömningsgrunder för att kunna följa upp åtgärden. Detta kräver även att nationella och regionala övervakningsprogram planeras så att uppföljning av åtgärders effekter är möjlig. I det övervakningsprogram som vattenmyndigheten tar fram, i samverkan med berörda aktörer, ska detta tas i beaktande och ingå som en del i den långsiktiga planen för att förbättra övervakningen.

Övervakning vid olyckor och översvämningar för att följa effekter i vattenmiljöer

Vid olyckor och föroreningsincidenter saknas nationella eller regionala program och strategier för att långsiktigt kunna följa effekterna av dessa på vattenmiljöer. För närvarande arbetar MSB på en strategi för uppföljning vid olyckor och incidenter. Det är viktigt att denna strategi utformas i form av en mer omfattande handbok och en checklista/manual som sedan kan användas av miljöförvaltning och räddningstjänst.

Alla skyddade områden enligt vattenförvaltningsförordningen och miljöbalken finns sökbara i VISS och dessa bör implementeras i bland annat kommunala beredskapsplaner med information om områdenas skyddsvärde, hur hantering ska göras av eventuella utsläpp i området och hur effekterna på vattenmiljön ska följas upp genom övervakning.

Ett exempel på utredning av miljöeffekter är det som skedde sommaren 2011 i Hanöbukten. Omfattade skador på fisk, brunt illaluktande vatten, döda fåglar med mera uppmärksammades av de kustnära yrkesfiskarna. Länsstyrelsen i Skåne län har arbetat med problemen i Hanöbukten sedan dess. En arbetsgrupp med representanter från kommunerna, Region Skåne, Sportfiskarna samt lokala fiskare har tillsammans försökt skapa sig en bild av problemens struktur och omfattning. Arbetet har rätat ut en del frågetecken men inte gett något övergripande svar på orsaken till de ekologiska skadorna.

Dataflödet från provtagning till datavärddar behöver säkras för ett bättre kartläggnings- och åtgärdsarbete

Det är många olika aktörer som bidrar till den totala övervakningen av miljön, se figur 8, och data som de samlar in behöver presenteras på ett bra sätt. Presentationen görs via datavärddar, bland annat SLU, SGU och SMHI. Datavärddarna har en viktig roll i informationsflödet mellan de som samlar in data och de som sedan ska använda data i bland annat kartläggning- och analysarbete. De spelar även en central roll för övervakningsresultatens kvalitetssäkring och tillgänglighet för myndigheter och allmänhet.

För att förbättra informationsflödet behöver det finnas krav på inrapportering för de som samlar in data och även mallar för hur data ska rapporteras in till datavärdarna. Dessa krav och mallar behöver tas fram av datavärdarna i samverkan med de myndigheter som använder övervakningsdata i sitt arbete. För att förbättra tillgängligheten av övervakningsdata för myndigheter och allmänhet bör de föreskrivande myndigheterna, det vill säga NV och HaV, specificera vilket dataförsörjningsansvar myndigheter har inom ramen för miljöövervakningen. De behöver också beskriva hur data ska tillgängliggöras när nya avtal tecknas med datavärdarna. Data som finns hos datavärdar bör även kopplas till VISS. På så sätt blir all data tillgänglig på en enda plats vilket underlättar användandet av data från olika datavärdar i bland annat kartläggnings- och åtgärdsarbetet. Här behöver HaV, vattenmyndigheten, SGU och SMHI gemensamt se över möjligheten att skapa dessa kopplingar.

Styrmedel och lagar behöver utvecklas för att förbättra övervakningen och underlag för kartläggnings- och åtgärdsarbetet

Vattenmyndigheten anser att omfattningen av befintlig recipientkontroll bör överensstämma med verksamheternas påverkan i vattenförekomsterna samt med vattendirektivets krav. Prövnings- och tillsynsmyndigheter bör ställa krav så att den egenkontroll som utförs av miljöfarliga verksamheter motsvarar deras påverkan i vattenmiljön. De föreskrivande myndigheterna NV, HaV och SGU, behöver i samverkan med vattenmyndigheten, länsstyrelserna och kommunerna göra en översyn av miljöbalken och egenkontrollförordningen för att få en tydligare bild av vilka förändringar och förbättringar i tillsynen som krävs för att få till en bra fungerande egenkontroll och recipientkontroll för olika branscherna, bland annat jordbruk, skogsbruk, gruvdrift och industri. För närvarande pågår bland annat ett arbete med att ta fram en handledning för egenkontroll av vattenkraften genom ett projekt inom Miljösamverkan Sverige (MSS), ett samverkansorgan kring tillsyn och tillsynsvägledning inom miljöbalksområdet.

Många länsstyrelser har utifrån åtgärdsprogrammet börjat ställa högre krav på befintliga egenkontrollprogram och detta är något som även kommunerna borde göra för att få en bättre och enhetligare övervakning.

Dagens regelverk och handledningar för miljöövervakning behöver bli tydligare så att det framgår att samma kvalitetskrav ställs på den nationella och regionala övervakningen, egenkontroller samt inom recipientkontrollerna. Data från övervakningarna utgör det underlag som vattenförvaltningen har att tillgå och det är nödvändigt att datan uppfyller samma kvalitetskrav oavsett vilken typ av övervakning det är. Föreskrivande myndigheter behöver ta fram handböcker, riktlinjer eller minimikrav för de olika

typerna av övervakning så att det blir tydligt vad som krävs och att enhetliga krav ställs i olika delar av landet.

För att förbättra övervakningen av grundvatten är det dessutom viktigt att ansvariga myndigheter inom området, (SLV, SGU, HaV och Socialstyrelsen) i samråd utvecklar föreskrifter eller andra styrmedel och tar fram handledning för råvattenkontrollen, som kommunerna ansvarar för.

Tryggad finansiering för att få en långsiktigt förbättrad övervakning

En viktig grundprincip i miljöbalken och en viktig del i vattendirektivet är att förorenaren ska betala (så kallad Polluter Pays Principle, PPP). Detta innebär att tillståndspliktiga verksamheter är skyldiga, i rimlig utsträckning, att övervaka sin påverkan på vattenmiljön och stå för kostnaderna för denna övervakning. För att övervakningen ska bli bättre krävs att de sektorer som har en påverkan tar ett större ansvar och att principen om att förorenaren betalar tillämpas i större utsträckning än vad som gjorts tidigare.

I många vattenförekomster står anmälningsskyldiga verksamheter, som oftast inte har krav på övervakning, för en stor del av påverkan; vilket kommer att leda till ett resurskrävande tillsynsarbete för många länsstyrelser och kommuner och eventuellt även en utökad övervakning. Resurser för utökad övervakning kommer då behövas och här borde, enligt PPP-principen, även de anmälningsskyldiga verksamheter som bidrar till påverkan på vattenmiljön bidra med finansiering.

I och med de krav på övervakning som ställs inom vattenförvaltningen behöver provtagningen där det finns långa tidsserier i vissa fall kompletteras, samtidigt som fler provtagningsstationer kan behöva komma till. Detta innebär att en tryggad långsiktig finansiering är nödvändig för att kunna bibehålla en bra och effektiv övervakning och för att kunna planera framtida övervakning. Detta kräver också en bättre vägledning från föreskrivande myndigheter på nationell nivå (HaV och NV) så att befintliga resurser används på ett bra och effektivt sätt.

Kartläggning och analys

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Vilka frågor, utöver de väsentliga som vi har prioriterat nedan, tycker ni saknas? Motivera.
- Är det någon av de väsentliga frågorna nedan som ni tycker borde få lägre prioritering under denna förvaltningscykel? Motivera.
- Är det tydligt hur olika aktörer är ansvariga, delaktiga i och berörs av olika delar i kartläggningsarbetet? Saknas någon aktör? Motivera.

Under den första förvaltningscykeln gjordes ett omfattande arbete med att kartlägga och statusklassificera alla vattenförekomster. Vi har nu en geografiskt heltäckande beskrivning av tillståndet i landets vatten som vi aldrig har haft förut. Samtidigt har underlagen för bedömningarna inte varit fullständiga och ett prioriterat arbete under innevarande förvaltningscykel är därför att verifiera de bedömningar som gjordes under den första cykeln. Detta gäller såväl statusklassificeringar som bedömningar av påverkan och miljöproblem. Underlaget behöver också förbättras på andra områden, bland annat när det gäller fastställande av kraftigt modifierade vatten och underlag för ekonomiska analyser.

Att förbättra underlag, förfina analyser och utveckla metoder för olika typer av bedömningar är en stegvis process. Vattenmyndigheten har, inför framtagandet av nästa förvaltningsplan, prioriterat vissa frågor inom kartläggning och analys som anses vara särskilt viktiga att utveckla under nuvarande förvaltningscykel.

Väsentliga frågor för kartläggning och analys

Nedan presenteras de arbetsmoment och frågor som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga för att kartläggningen och beskrivningen av tillståndet i vattenförekomsterna ska bli så bra som möjligt under den nuvarande förvaltningscykeln. Detta ska i sin tur ligga till grund för väl avvägda miljökvalitetsnormer och ett effektivt åtgärdsarbete.

Vattenförekomstindelningen justeras för att bättre möta vattenförvaltningens krav och behov

Syftet med att dela in vatten i vattenförekomster är att vi ska kunna beskriva vattenmiljöns status och jämföra denna med miljökvalitetsnormerna på ett ändamålsenligt vis. Avgränsning av vattenförekomster lägger grunden för klassificeringar, miljökvalitetsnormer, övervakning och åtgärdsprogram. Vattenförekomster ska vara relativt enhetliga med avseende på såväl tillstånd som påverkan. Detta för att klassificeringen, och i förlängningen även miljökvalitetsnormerna, ska bli rättvisande, och för att rätt åtgärder ska sättas in på rätt plats. Samtidigt är det inte ändamålsenligt att ha alltför

många och små vattenförekomster eftersom det innebär det ett administrativt åtagande och ställer krav på omfattande övervakning et cetera.

Vattenförekomstindelningen är inte statisk, utan behöver justeras allteftersom ny kunskap om vattenförhållandena inhämtas. Av praktiska skäl genomförs endast en justeringsprocess under varje förvaltningscykel. En översyn av vattenförekomstindelningen har genomförts under 2011 och 2012 för att få en mer ändamålsenligt indelning och för att bättre uppfylla vattenförvaltningsförordningens krav på vilka vatten som ska utgöra vattenförekomster. När det gäller ytvatten har dels avgränsningarna för de vattenförekomster som fastställdes 2009 förbättrats och dels har vatten som utgör skyddade områden lagts till; bland annat dricksvattentäkter, vatten som berörs av Natura2000-områden och vatten med EU-badplatser. Vissa vattenförekomster har även tagits bort eftersom inte uppfyller kriterierna för att utgöra vattenförekomst.

I Södra Östersjöns vattendistrikt innebär förändringarna en bruttoökning med 86 ytvattenförekomster. Det är framförallt olika typer av skyddade områden som har lagts till men även vatten som har betydande påverkan eller vatten med stora ekologiska värden som inte skyddas av någon lagstiftning har tillkommit. Bland annat har sjöarna Sommen och Åsnen delats in i bassänger och en förändring har gjorts av indelningen av kusterna vid Påskallavik, Pukaviksbukten och Skånes sydvästra kustvatten. Den nya indelningen ger förhoppningsvis förutsättningar för bättre miljö kvalitetsnormer och mer riktade åtgärdsprogram.

Grundvattenförekomsterna har också setts över och även där handlar det om förbättrade avgränsningar av befintliga vattenförekomster samt vissa tillägg, i första hand av grundvattenförekomster i sand och grus där det finns en vattentäkt med betydande uttag. SGU ser också över metodiken för att avgränsa grundvattenförekomster i kristallint berg.

Hanteringen av mindre vatten

Sverige är ett vattenrikt land både vad det gäller ytvatten och grundvatten. Nedre storleksgränser har definierats för vilka vatten som ska utgöra vattenförekomster och merparten av våra vatten underskrider dessa gränser. Under samrådet 2009 framkom farhågor att de mindre vattnen kommer att nedprioriteras i det framtida arbetet och även EU-kommissionen har efterfrågat en tydligare redovisning från Sveriges sida kring hur vi säkrar skyddet för de vatten som inte utgör vattenförekomster.

Det behöver tydliggöras i olika sammanhang att även om de mindre vattnen inte får några egna miljö kvalitetsnormer, så berörs och hanteras de ändå inom ramen för vattenförvaltningsarbetet och miljömålsarbetet. Det är viktigt att Sverige inom miljömålsarbetet tar hänsyn till allt vatten och inte bara vattenförekomster som har normer. När åtgärdsarbete planeras försöker man tillämpa ett avrinningsområdesperspektiv och fokusera på den nytta som åtgärden skulle innebära, utan att ta hänsyn till om åtgär-

den genomförs i en vattenförekomst eller inte. Det är också viktigt att notera att för alla svenska vatten, oavsett storlek, gäller samma hänsynsregler och ansvar för miljön enligt miljöbalken (1998:808).

Bedömningsgrunder och vägledning behöver utvecklas för att förbättra säkerheten i statusklassificeringar

Bedömningen och klassificeringen av vattnets status påverkar beslut om miljökvalitetsnormer och åtgärder. Därför är det viktigt att bedömningen görs utifrån tydliga och uppdaterade bedömningsgrunder och att det finns en uppdaterad vägledning.

Ytvatten

Sveriges bedömningsgrunder för ytvattenstatus fastställdes år 2007 och har legat till grund för länsstyrelsernas arbete med statusklassificeringar av sjöar, vattendrag och kustvatten. I kartläggningsarbetet under den första förvaltningscykeln uppmärksammades ett antal områden där bedömningsgrunderna behöver vidareutvecklas. Utvecklingsarbete bedrivs bland annat inom forskningsprogrammet WATERS (Waterbody Assessment Tools for Ecological Reference conditions and status in Sweden), där arbetet är särskilt fokuserat på de biologiska kvalitetsfaktorerna som används vid statusklassificeringen. Resultaten från det arbetet kommer dock inte att vara färdiga förrän i mitten av nästa förvaltningscykel. Inom EU har ett arbete genomförts för att jämföra och stämma av bedömningsgrunderna mellan olika länder. Detta arbete kan föranleda vissa justeringar i de svenska bedömningsgrunderna.

Vattenmyndigheten har i samverkan med länsstyrelserna sammanställt de viktigaste förbättringsbehoven av bedömningsgrunderna i en skrivelse som lämnades till HaV i maj 2012. Förhoppningen är att skrivelsen utgör underlag för diskussion och prioriteringar i arbetet med att uppdatera bedömningsgrunder och riktlinjer för klassificeringar. Generellt bedömer vattenmyndigheten att de största utvecklingsbehoven är kopplade till miljöproblemen fysisk påverkan och miljögifter. Riktlinjerna är relativt väl utvecklade för övergödning men även där bör vissa justeringar göras framförallt när det gäller näringsämnen i kustvatten. I arbetet med att utveckla bedömningsgrunder finns även behov av att identifiera parametrar som kan användas för att följa upp klimatförändringar på kort och lång sikt.

Vid klassificeringen av ekologisk status ska bedömning av så kallade särskilda förorenande ämnen vägas in. Särskilda förorenande ämnen är sådana ämnen som släpps ut i betydande mängd i vattenförekomsten, det vill säga till sådana koncentrationer att det kan hindra att god ekologisk status/potential uppnås. Det är vattenmyndighetens uppgift att bedöma vilka dessa ämnen, som släpps ut i betydande mängd, är samt att fastställa klassgränser för

klassificeringen av ekologisk status med avseende på dessa ämnen. I dagsläget saknas till stor del de underlagsdata som krävs dels för att definiera vad som är att anse som särskilda förorenande ämnen, dels för att definiera bedömningsgrunder för dessa ämnen på vattenförekomstnivå. På grund av detta fastställdes inga bedömningsgrunder för särskilda förorenande ämnen i distriktets vattenförekomster under den första förvaltningscykeln.

Bedömningsgrunder för att detektera påverkan från miljögifter på ekologisk status behöver tas fram. Vattenmyndigheten samarbetar med länsstyrelserna och NV för att ta fram ett förslag på förenklat förfarande för hanteringen av särskilda förorenande ämnen under denna cykel. Länsstyrelserna har tillfrågats om vilka ämnen de anser vara potentiella farliga ämnen och utifrån detta har en lista med de ämnen som anses kunna utgöra ett problem i hela Sverige sammanställts. NV har därefter genomfört en omvärldsanalys för att se vilka erfarenheter från andra länder som kan appliceras på svenska förhållanden. I projektet föreslås att riktvärden tas fram på nationell nivå och att begreppet ”utsläpp i betydande mängd” likställs med att halterna överskrider de nationellt framtagna riktvärdena, med möjlighet till justeringar utifrån lokala skillnader i humushalt, naturlig bakgrundsnivå med mera. Utifrån projektets resultat kommer vattenmyndigheten i samverkan med HaV och NV att ta ställning kring hur särskilda förorenande ämnen ska hanteras i denna cykel.

Grundvatten

Även när det gäller grundvatten finns ett behov av att se över rutiner och metoder för att bedöma tillstånd och påverkan. SGU har nyligen reviderat bedömningsgrunderna för att tillmötesgå vattenförvaltningens krav på bedömningar av olika faktorer i vattenförekomsterna. De reviderade bedömningsgrunderna utkom under 2012.

Enligt vattenförvaltningsförordningen ska statusklassificeringen av en grundvattenförekomst dels bygga på förekomstens status vad gäller kemi och nivå, och dels hur grundvattenförekomsten påverkar hydrologiskt förbundna terrestra och akvatiska ekosystem. Det finns i dagsläget principer för hur bedömning av en grundvattenförekomsts påverkan på anslutande ekosystem ska genomföras men inga faktiska bedömningsgrunder. Med syfte att ta fram en metod för att bedöma denna påverkan initierade vattenmyndigheten ett projekt, Bedömning av grundvattenberoende Natura 2000-områden, under 2011.

Klassificeringarna av kvantitativ status gjordes väldigt översiktligt i den första förvaltningscykeln. Orsakerna var dels brist på underlag för att göra bedömningar och dels att frågan inte prioriterades eftersom tillgången på grundvatten i Sverige generellt sett är god. Där inga kända problem fanns bedömdes grundvattenförekomsterna ha god kvantitativ status. Analyserna behöver förbättras i denna cykel och i de reviderade bedömningsgrunderna för grundvatten finns förslag på tillvägagångssätt för att klassificera kvantitativ status. Vattenmyndigheten kommer tillsammans med SGU att ta fram riktlinjer för hur bedömningar av kvantitativ status ska genomföras under den andra förvaltningscykeln.

Klassificeringar och bedömningar från föregående förvaltningscykel verifieras genom förbättrat underlag och utvecklade analysmetoder

I den första förvaltningscykeln var underlaget som användes för bedömningar av tillstånd och påverkan på vattenförekomster i många fall osäkert och arbete pågår nu för att verifiera de bedömningar som gjordes.

Verifiering av statusklassificeringar

Kvalitetssäkring av statusklassificeringen är bland annat viktig för att rätt åtgärdsbeting och korrekta miljökvalitetsnormer ska fastställas. Vilken strategi man har valt för verifieringsarbetet varierar något mellan länen i distriktet men generellt kan sägas att vattenförekomster som inte ingår i någon övervakning har prioriterats. Eftersom kunskapsläget har förbättrats sedan förra cykeln finns nu större möjligheter att rikta in övervakningen på specifika miljöproblem i vissa vattenförekomster.

Ett område där underlaget för bedömningar generellt sett är bristfälligt och behöver förbättras är kartläggningen av miljögifter. Detta gäller för såväl ytvatten som grundvatten. I vattendistriktets ytvattenförekomster saknas mätdata för prioriterade ämnen i flertalet av vattenförekomsterna.

För grundvatten gäller att de ämnen som förekommer i ohälsosamma koncentrationer för människa och miljö är förorenande ämnen. Arbetet med förorenande ämnen i grundvatten inom vattenförvaltningen utgår till stor del från den nationella påverkansanalysen, som indikerar vilka grundvattenförekomster som ligger i riskzonen för att ha problem. För att få svar på om en vattenförekomst faktiskt har problem med sådana ämnen krävs provtagningar. I Södra Östersjöns vattendistrikt genomfördes 2010 projektet ”Verifiering av riskklassade grundvattenförekomster” där påverkansanalys, avgränsningar och provtagningar genomfördes på distriktets 178 riskklassade grundvattenförekomster.

Arbetet med att statusklassificera vattenförekomsterna genomförs av länsstyrelserna, och de bedriver i olika former samverkan och dialog med berörda aktörer kring de klassificeringar som görs. Vissa länsstyrelser skickar sina förslag till omklassificeringar på remiss till berörda kommuner medan andra inte har en uttalad strategi för hur klassificeringar kommuniceras.

Förbättring av påverkansanalysen

Kartläggningen av påverkanskällor och dess effekter i miljön behöver förfinas för de olika miljöproblemen. En bra påverkansanalys är viktig för att rätt prioriteringar ska kunna göras i bland annat åtgärdsarbete, kostnadsanalyser och övervakning.

En viktig del av länsstyrelsernas arbete med att ta fram underlag för åtgärdsprogrammen är att göra en bättre kartläggning av vilka påverkanskällor som påverkar yt- och grundvattenförekomsterna och hur stor belastningen är från de olika källorna. Under 2011-2012 har arbete genomförts för att, utifrån vattenförvaltningens behov, förbättra och komplettera databaser som är relevanta att använda i påverkansanalysen.

Det pågår också ett arbete med att förbättra modeller och metoder för att genomföra påverkansanalyser för olika påverkanskällor och miljöproblem. Så långt det är möjligt utvecklas dessa för att kunna användas nationellt så att bedömningar görs på ett likartat sätt i hela landet för att på så sätt skapa en nationellt enhetlig grund. Som komplement till denna grund kommer distriktsvisa eller länsvisa lösningar att bli aktuella i de fall det är motiverat. I arbetet med att utveckla modeller behöver även direkta och indirekta effekter av ett förändrat klimat vägas in. Det är dock osäkert i hur stor utsträckning det kan göras under innevarande förvaltningscykel.

När det gäller grundvatten så kommer den nationella modell för påverkansanalys i GIS-miljö som togs fram under förra förvaltningscykeln att användas även under föreliggande cykel, men med uppdaterade underlagsdata. Påverkansanalysen ger en indikation på vilka grundvattenförekomster som ligger i riskzonen för att inte uppnå god status. De vattenförekomster som faller ut i den nationella påverkansanalysen måste dock undersökas närmare på lokal/regional nivå, där hänsyn tas till de lokala hydrogeologiska förhållandena och där mer detaljerad information om påverkanskällor vägs in.

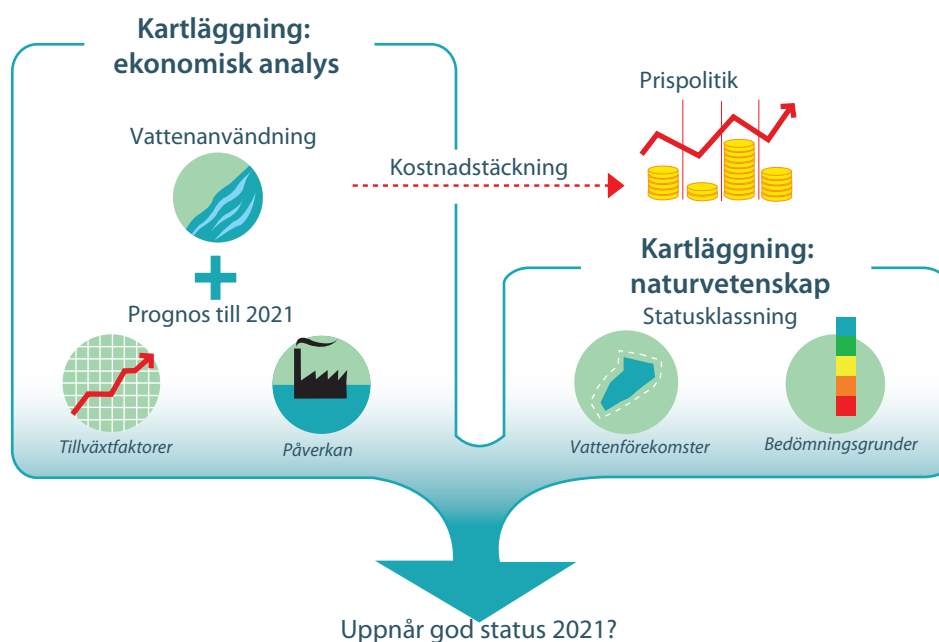
Förbättrat beslutsstödssystem för övergödning – projekt VÅRDA Vatten

Modelleringsprojektet VÅRDA Vatten (Verktyg för Åtgärder, Regionalt Deltagande och Analys inom Vattenförvaltningen) syftar till att förbättra beslutsunderlaget avseende kostnadseffektiva åtgärder mot övergödning. Projektet initierades av vattenmyndighetens kansli 2010 och kommer att fortlöpa under nuvarande förvaltningscykel.

Vattenmyndigheten för Södra Östersjön har inom projektet VÅRDA Vatten medverkat till att sätta upp hydrologi- och vattenkvalitetsmodeller för fem pilotområden inom distriktet; Skånes sydvästra kustområde, Lyckebyån, Öland, Söderköpingsån samt Svartåns avrinningsområde uppströms sjön Sommen. Med hjälp av modellerna kan transport av fosfor- och kväve från landbaserade källor, såsom avloppsreningsverk och läckage från olika typ av markanvändning, inom pilotområdena uppskattas. Modellerna kan också användas för att uppskatta effekterna av olika åtgärder som riktar sig mot att minska läckaget av näringsämnen. Inom projektet kommer åtgärdsscenarioer rörande kommunala reningsverk, enskilda avlopp, anläggning av våtmarker samt anläggning av skyddszoner att simuleras med hjälp av modellerna.

Ekonomisk analys som stöd för riskbedömning och vattenanvändarnas samhällsekonomiska betydelse

En del i kartläggningsarbetet är den ekonomiska analysen, som ska ge en samhälls-ekonomisk analys av vattenanvändningen i distriktet. Syftet är att beskriva vilka vattenanvändarna är, hur de påverkar vattnet och vilken betydelse de har i samhälls-ekonomin, samt om de har full kostnadstäckning, se figur 10.

Figur 10. Illustration av den ekonomiska analysen inom vattenförvaltningen. Den ekonomiska analysen är tillsammans med den naturvetenskapliga kartläggningen (statusklassificering och så vidare) en del av arbetet med kartläggning och analys.

Den ekonomiska analysen kommer att utvecklas och presenteras på ett mer lättförståeligt sätt än vad som gjordes under den första förvaltningscykeln. För att kunna analysera utvecklingen i samhället och få en bild av den miljöpåverkan som följer av den ekonomiska utvecklingen, planerar vattenmyndigheten att göra prognoser för befolkningens mängd, arbetstillfällen, förädlingsvärde samt om möjligt trender för vattenuttag och utsläpp per distrikt.

Målet är att prognoserna ska kunna presenteras tillsammans med hur trenden sett ut historiskt för att visualisera hur variationer har sett ut över tiden. Tanken är också att knyta an till näringslivets egna prognoser. Förbättrade prognoser ökar dessutom möjligheterna till att planera och prioritera i åtgärdsarbetet.

Branschernas investeringar i vattenmiljö och vattenrelaterade kostnader i förhållande till deras produktionsvärde kommer också att analyseras. Den samhällsekonomiska

nyttan med de vattenanvändande branscherna kommer att belysas i exempel från aktuella studier och rapporter. Vattenmyndigheten planerar att ta fram trender och prognoser för befolkning, sysselsättning - och produktionsvärde mot bransch på nationell nivå och om möjligt per distrikt. Även framtagning av trender för vattenanvändning och utsläpp från avloppsreningsverk planeras. På en finare detaljeringsnivå, som stöd i åtgärdsarbetet, planeras ett nationellt GIS-lager baserat på kluster av fastigheter som har kommunalt avlopp, enskilt avlopp eller saknar avlopp.

Vattenförvaltningen ska eftersträva full kostnadstäckning vilket innebär att de olika vattenanvändarna ska betala för sina finansiella, miljö- och resurskostnader. Detta innebär i princip samma sak som principen att förorenaren betalar (Polluter Pays Principle). Sverige har fått kritik från EU-kommissionen på hur vattentjänster har definierats. Analys och underlag för VA-tjänster kommer att tas fram där full kostnadstäckning är ett krav.

Enligt Ramdirektivet för vatten ska kostnader och nyttor för samhället vägas mot varandra i den planering som berör vattenresurser. En sådan kostnads-/nyttoanalys är viktig för att kunna motivera undantag från miljökvalitetsnormerna och för att identifiera kraftigt modifierade vatten. Den kan också vara en grund för motivering av eventuella styrmedelsåtgärder i åtgärdsprogrammet och utgöra en del av konsekvensanalysen av åtgärdsprogrammet. HaV kommer att ta en ledande roll när det gäller värdering av ekosystemtjänster och det arbetet kommer påbörjas under denna cykel. Vattenmyndigheten kommer att sammanställa relevanta genomförda värderingsstudier och se på möjligheter att aggregera och överföra nyttor från andra värderingsstudier till mer generella förhållanden. Målsättningen är inte att göra en fullskalig värderingsstudie av allt vatten i Sverige.

Arbetet med kraftigt modifierade och konstgjorda vatten behöver utvecklas

I Södra Östersjöns vattendistrikt kommer huvudfokus för arbetet med kraftigt modifierade (KMV) och konstgjorda vatten (KV) att ligga på att förbättra kunskapsunderlaget för de vattenförekomster som pekades ut som KMV eller preliminära KMV under föregående förvaltningscykel. På nationell nivå behöver mer utvecklade och enhetliga metoder för att fastställa kraftigt modifierade och konstgjorda vatten tas fram. Metoder för att definiera ekologisk potential behöver också utvecklas och HaV kommer att ta fram riktlinjer för detta arbete under 2013.

När det gäller KMV kopplat till vattenkraftsverksamhet pågår flera projekt med syfte att reda ut olika delar av problematiken kring fastställandet samt definitionen av ekologisk potential. En stor del av detta arbete genomförs i samverkan med övriga nordiska länder.

Några exempel på pågående projekt inom KMV kopplat till vattenkraft:

- Utveckling av ett nytt kraftverksregister
- Framtagande av utvecklad åtgärdslista med möjliga åtgärder vid vattenkraftverk, inklusive bedömningar av kostnader och nytta.
- Framtagande av bedömningsmetodik för att avgöra vattenkraftverks fysiska påverkan och effekt på ekologisk status i enskilda vattenförekomster.
- Framtagande av metod för prioriteringar baserat på värdering av restaureringspotential och skyddsvärden, samt värdering av kraftproduktionen i enskilda kraftverk.

Under den första förvaltningscykeln fastställdes nio vattenförekomster i Södra Östersjöns vattendistrikt som KMV i anslutning till större hamnverksamheter.

Angående fysisk påverkan i jordbrukslandskap har vattenmyndigheten eller HaV ännu inte tagit ställning till huruvida detta ska hanteras i förhållande till KMV och KV under denna förvaltningscykel. I Södra Östersjöns distrikt kommer huvudfokus för arbetet med KMV och KV att ligga på att förbättra kunskapsunderlaget för de vattenförekomster som pekades ut som KMV eller preliminära KMV under föregående förvaltningscykel.

Miljökvalitetsnormer

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Vilka frågor, utöver de väsentliga som vi har prioriterat nedan, tycker ni saknas? Motivera.
- Är det någon av de väsentliga frågorna nedan som ni tycker borde få lägre prioritering under denna förvaltningscykel? Motivera.

I december 2009 fastställde vattenmyndigheterna för första gången miljökvalitetsnormer för alla Sveriges vattenförekomster. Under innevarande förvaltningscykel läggs mycket arbete på att förbättra det underlag som ligger till grund för fastställandet av normerna och förslag till nya miljökvalitetsnormer kommer att tas fram till november 2014. Efter 6 månaders samråd ska de reviderade miljökvalitetsnormerna fastställas i december 2015.

Väsentliga frågor för miljökvalitetsnormer

Nedan presenteras arbetsmoment och frågor som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga, dels för arbetet med att fastställa miljökvalitetsnormer under den andra förvaltningscykeln och dels för arbetet med att tillämpa normerna.

Underlag för statusklassificeringar och bedömning av åtgärders nytta behöver förbättras så att väl definierade miljökvalitetsnormer kan fastställas

Resultaten från kartläggningen av vattenförekomsterna används som utgångspunkt vid fastställandet av miljökvalitetsnormerna. Om statusen är sämre än god görs en bedömning av förutsättningarna att nå god status, för att se om det finns motiv för att göra undantag i form av tidsfrister eller mindre stränga kvalitetskrav. Som tidigare redovisats läggs mycket arbete under denna förvaltningscykel ner på att förbättra underlaget för statusklassificeringar. Arbete pågår också för att utveckla underlag och metoder för bedömning av undantag.

För att fullt ut kunna genomföra analysen av om undantag kan tillämpas krävs detaljerade underlag, och bedömningar behöver göras på vattenförekomstnivå. Analysen ska bland annat innefatta en beskrivning av den påverkan som finns, vilka åtgärder som krävs för att nå god status samt om åtgärderna är tekniskt möjliga och ekonomiskt rimliga att genomföra. För att avgöra frågan om ekonomisk rimlighet så ska kostnader för de nödvändiga åtgärderna vägas mot nyttan. Det är alltså nödvändigt att definiera både åtgärds-kostnader samt nyttan av att miljökvalitetsnormen följs för att kunna motivera undantag från miljökvalitetsnormen.

Underlaget i den första förvaltningscykeln var inte tillräckligt för att göra analysen på denna detaljerade nivå, utan man använde bara generella principer för att göra undantag, se *Förvaltningsplan 2009-2015*. Underlagen och metoderna för att göra bedömningar på vattenförekomstnivå har förbättrats stegvis och påverkansanalysen för enskilda vattenförekomster kommer i många fall att förbättras väsentligt under innevarande förvaltningscykel, tack vare förbättrade underlag och förfinad analys. Däremot kommer värderingarna av nyttan ("vad är vatten värt") att vara väldigt schablonmässiga, och inte på vattenförekomstnivå. Vattenmyndighetens upplägg för värdering av nyttan är att sammanställa relevanta genomförda värderingsstudier och se på möjligheter att aggregera och överföra nyttor från andra värderingsstudier till mer generella förhållanden. Målsättningen är inte heller här att göra en fullskalig värderingsstudie av allt vatten i Sverige.

I Södra Östersjöns vattendistrikt tillämpades inga mindre stränga krav vad gäller ekologisk status under den första förvaltningscykeln. Ca 40 procent av sjöarna och vattendragen och alla kustvattenförekomsterna fick dock undantag i form av tidsfrister till 2021 och ett fåtal till 2027. Arbetet under det närmaste året kommer att utvisa om det blir aktuellt med förlängda tidsfrister eller mindre stränga kvalitetskrav när nya miljökvalitetsnormer ska fastställas 2015.

Stöd och vägledning måste tas fram så att miljökvalitetsnormerna kan tillämpas på ett korrekt och enhetligt sätt

Eftersom miljökvalitetsnormerna för vatten är ett nytt juridiskt instrument har det funnits en del osäkerheter och frågor kring hur dessa ska tillämpas i olika processer; prövning, planering, tillsyn och så vidare. Vägledningar och praxis för tillämpning av miljökvalitetsnormerna för vatten har efterfrågats av flera aktörer, bland annat under vattenförvaltningsens samråd 2009. Vattenmyndigheten har rollen att, tillsammans med tillsynsvägläddande myndigheter, på olika sätt vara ett stöd i detta arbete. Det är framförallt de tillsynsvägläddande myndigheternas roll att på olika sätt vara ett stöd i detta arbete, men vattenmyndigheten har även sett det som sin uppgift att försöka tydliggöra regelverket och ge sin syn på hur normerna är avsedda att fungera i praktisk tillämpning.

Miljösamverkan Västra Götaland har, på uppdrag av länsstyrelsen i Västra Götaland tillika Vattenmyndigheten för Västerhavet, sammanställt ett dokument med domar och beslut som behandlar miljökvalitetsnormer för vatten (sammanställningen är daterad 5 juli 2012). En slutsats som gjordes i det arbetet var att tillämpningen av miljökvalitetsnormerna spretar och att det ännu så länge inte finns någon klar och tydlig rättstillämpning.

Vägledningar för tillämpning av miljökvalitetsnormerna för vatten har tagits fram av flera olika aktörer och för flera olika sakområden, se exempel i tabell 1. Våren 2011

påbörjades också projektet ”Tillsyn MKN Vatten”, där syftet är att skapa samsyn i arbetet med vattenförvaltning och tillsyn samt utveckla ett stöd för hur miljökvalitetsnormerna för vatten kan användas i länsstyrelsernas tillsynsarbete. Projektet drivs inom ramen för Miljösamverkan Sydost.

Tabell 1. Några exempel på vägledningar och projekt som har tagits fram som stöd i arbetet med att tillämpa miljökvalitetsnormerna för vatten.

Namn på rapport/vägledning	Författare	Kommentar
Vägledning om tillämpning av miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för vatten inom tillsynsarbetet (NV 2011-04-29)	Naturvårdsverket	Stöd för i första hand tillsynsmyndigheterna i deras arbete med tillsyn över verksamheter och åtgärder som kan ha en påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten.
Plan PM MKN vatten, Länsstyrelserapport 2010:6	Länsstyrelsen i Skåne län	Information om hur de miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten som antogs i december 2009 kan hanteras i samband med detaljplanering och i viss mån också i översiktsplanering
Miljökvalitetsnormer för vatten – En vägledning för fysisk planering i Stockholms län, maj 2011	Länsstyrelsen i Stockholms län	Vägledning för hur miljökvalitetsnormer för vatten ska kunna följas i främst detaljplanering, men även i översiktsplanering och andra skeden i planprocessen
Miljökvalitetsnormerna för vatten och översiktsplaneringen, 2011	Länsstyrelsen i Jönköpings län (del i ett pilotprojekt initierat av Boverket)	Vägledning kring hur miljökvalitetsnormerna och åtgärdsprogrammen för vatten kan hanteras i översiktsplanen.
Miljökvalitetsnormer för vatten i detaljplaner – vägledning för kommunens handläggare, 2011	Länsstyrelsen i Värmlands län (del i ett pilotprojekt initierat av Boverket)	Vägledning kring hur länsstyrelserna och kommunerna kan hantera miljökvalitetsnormerna och åtgärdsprogrammen för vatten i den kommunala fysiska planeringen.
Miljökvalitetsnormer för vatten – En vägledning före fysisk planering i Västernorrlands län. Rapport 2012:7.	Länsstyrelsen i Västernorrlands län	Redskap för hur miljökvalitetsnormer ska kunna följas i detaljplanering och i översiktsplanering. Riktat sig i första hand till tjänstemän som arbetar med fysisk planering.
Planera för bättre vatten - En handledning om hur fysisk planering samverkar med miljö-kvalitetsnormer och åtgärdsprogram för vatten. Rapport 2012:40	Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Handledning för hur kommunerna kan hantera miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för vatten i detaljplaner och översiktsplaner. Riktat sig i första hand till kommunala planerare och tjänstemän på kommunernas bygg- och miljökontor.
SPEQS – A Systems Perspective on Environmental Quality Standards	Koordineras av Havsmiljöinstitutet och finansieras av Naturvårdsverket.	Ett nytt forskningsprogram startade 2012 med syfte att ta fram ny kunskap om hur det svenska systemet för miljökvalitetsnormer fungerar och hur det kan förbättras

Hänvisningar till underlag och beskrivningar av hur klassificeringar har gjorts måste förbättras för att underlätta tillämpningen av miljökvalitetsnormerna

För att myndigheter och kommuner ska kunna tillämpa miljökvalitetsnormerna på ett rättssäkert sätt krävs att det finns bra beskrivningar av hur klassificeringar har gjorts, vilket underlag som ligger till grund för bedömningarna och var underlagsdata finns tillgängligt. Denna information ska göras tillgänglig i databasen VISS tillsammans med resultaten från kartläggningsarbetet.

Ett prioriterat arbete under denna förvaltningscykel är därför att förtydliga beskrivningarna i VISS och att bättre redovisa vilket underlag som har använts vid bedömningar. Som ett stöd för länsstyrelserna i detta arbete har vattenmyndigheten tagit fram riktlinjer med förslag på hur motiveringstexterna i VISS bör utformas och hur hänvisningar till underlagsdata bör göras.

Under tidigare samråd har önskemål framförts om att det i VISS bör redovisas hur säker en klassificering är. Säkerheten i en bedömning varierar bland annat beroende på hur mycket underlag och vilken typ av underlag som har funnits för bedömningarna, samt hur nära en klassgräns bedömningen ligger. Vattenmyndigheten planerar att ta fram en förenklad metod för att gradera säkerheten i statusklassificeringarna. Det är dock förmodligen de utvecklade beskrivningarna av hur bedömningar har gjorts som kommer att vara den bästa indikationen på hur säker en bedömning är, för dem som ska tillämpa normerna.

Vattenmyndigheten har identifierat ett antal databaser som bör kopplas till VISS så att det blir möjligt att nå underlagsdata som har använts vid klassificeringar av status och påverkan. I första hand är det aktuellt att göra kopplingar till nationella databaser för biologiska och fysikaliskkemiska data, inom såväl det marina som det limniska området. Även påverkansdata, från databaser som SMP och EBH-stödet, bör kopplas till VISS.

Åtgärdsprogram

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Vilka frågor, utöver de väsentliga som vi har prioriterat nedan, tycker ni saknas? Motivera.
- Är det någon av de väsentliga frågorna nedan som ni tycker borde få lägre prioritering under denna förvaltningscykel? Motivera.
- Är det tydligt hur olika aktörer är ansvariga, delaktiga i och berörs av olika delar i arbetet med åtgärdsprogram? Saknas någon aktör? Motivera.

I december 2009 fastställde Vattenmyndigheten ett åtgärdsprogram för perioden 2009 – 2015. Åtgärdsprogrammet riktar sig till kommuner och myndigheter och omfattar juridiska och ekonomiska styrmedel samt förslag på fysiska åtgärder som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Fysiska åtgärder ska komma till stånd med stöd av åtgärdsprogrammet och befintlig lagstiftning, bland annat genom kommunernas och myndigheternas arbete med tillsyn och prövning av verksamheter som påverkar vattenmiljön negativt, se exempel i figur 2. Ett reviderat åtgärdsprogram kommer att fastställas i slutet av år 2015, i enlighet med vattenförvaltningsförordningen. Det reviderade åtgärdsprogrammet ska utgöra en fortsättning av åtgärdsprogrammet 2009. Samtidigt som det har bedömts värdefullt att inte ändra metod och inriktning på det reviderade åtgärdsprogrammet alltför mycket i förhållande till 2009 års version, är målsättningen att göra de förändringar som behövs för att åtgärdsprogrammet i större utsträckning ska utgöra ett direkt och konkret stöd för myndigheters och kommuners arbete med att vidta egna åtgärder och att motivera krav på åtgärder som andra aktörer behöver vidta.

För att utveckla åtgärdsprogrammet och förbättra kopplingarna mellan fysiska åtgärder och styrmedelsåtgärder tas under innevarande cykel så kallade åtgärdsunderlag fram. I åtgärdsunderlagen kommer åtgärdsbehov och förslag på fysiska åtgärder att redovisas. Underlaget kommer att användas för att få en bild av åtgärdsbehovet och för att kunna formulera förslag på styrmedelsåtgärder riktade till myndigheter och kommuner.

Alla kommuner och de myndigheter som omfattas av åtgärdsprogrammet gör i februari varje år en redovisning till vattenmyndigheten av hur genomförandet av styrmedelsåtgärderna fortskrider. Syftet med återskottet är att utvärdera effekten av åtgärdsprogrammet och att ta tillvara goda exempel och eventuella tillkortakommanden. Underlaget från återskottet används också till den halvtidsrapportering om distriktets genomförande av åtgärdsprogrammet som gjordes till EU-kommissionen hösten 2012. Halvtidsrapporteringarna möjliggör en jämförelse och mätbarhet av åtgärder över alla europeiska vattendistrikt.

Sammanställningarna för återrapporteringarna för 2010 och 2011 visar att de flesta myndigheter och kommuner har påbörjat åtgärdsarbetet men att många befinner sig i ett startskede. Flera av åtgärderna i åtgärdsprogrammet ska genomföras i samverkan med en eller flera myndigheter och kommuner. Många åtgärder kräver också ett tvärssektoriellt arbete inom organisationen. Inom Södra Östersjöns distrikt finns grupperingar både på chefs- och tjänstemannanivå med de i distrikten ingående länsstyrelserna. Detta har haft stor betydelse för att strategiska beslut och viktig information ska kunna hanteras smidigt mellan och inom länsstyrelsernas olika beslutsnivåer.

Ett annat exempel är Livsmedelsverket som genom sitt dricksvattennätverk bidragit till att se dricksvattenfrågan i sin helhet från råvatten till kran. I nätverket bidrar flera centrala verk liksom länsstyrelserna/vattenmyndigheterna. I varje distrikt har under 2012 en uppskattad konferens hållits med inbjudna särskilt från den kommunala sektorn.

Inom Södra Östersjöns distrikt har Miljösamverkan Sydost och Miljösamverkan Skåne drivit projekt för att ta fram handledning riktade till kommuner för genomförande av åtgärdsprogrammet. Handledningen innehåller framförallt en sammanställning av det informationsmaterial som redan tagits fram av andra aktörer.

Väsentliga frågor för åtgärdsprogrammet

Nedan presenteras arbetsmoment och frågor som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga för arbetet med att ta ett reviderat åtgärdsprogram till 2015.

Skapa en tydlig koppling mellan styrmedelsåtgärder och fysiska åtgärder för att visa att åtgärdsprogrammet är genomförbart

Vattenmyndigheten ser att kopplingen mellan styrmedelsåtgärderna i åtgärdsprogrammet, och de faktiska fysiska åtgärderna och deras effekt i vattenmiljön, behöver stärkas i det kommande åtgärdsprogrammet. För att möjliggöra detta tas det nu fram åtgärdsunderlag med förslag på fysiska åtgärder, kopplat till vattenförekomster och/eller åtgärdsområde. Detta genomförs av länsstyrelserna i distriktet, i samverkan med vattenmyndigheten. Förslagen till fysiska åtgärder utformas med utgångspunkten att de ska leda till att miljökvalitetsnormerna följs. Målsättningen är att få ett likartat underlag för alla områden i Sverige, med en tydlig koppling till miljökvalitetsnormerna, statusklassificeringarna, påverkan och åtgärder. Utifrån de behov av fysiska åtgärder som redovisas i åtgärdsunderlagen kommer förslag på lämpliga styrmedel att tas fram och därefter samrådats med berörda åtgärdsmyndigheter. Viktiga frågor som återstår att utreda är åtgärdsunderlagens juridiska status beroende på omfattning och detaljeringsgrad samt vilket övrigt lagstöd som finns och hur kopplingen mot styrmedelsåtgärderna ska utformas.

Det är länsstyrelserna, med stöd från vattenmyndigheten, som arbetar med att sammanställa och analysera befintlig kunskap vad gäller status, påverkan, genomförda och pågående åtgärder samt förbättringsbehov. Informationen kommer att presenteras per vattenförekomst och/eller åtgärdsområde och kommer, förutom att vara ett underlag för kommande åtgärdsprogram, också utgöra kunskaps- och prioriteringsunderlag för myndigheter och kommuner så att de kan genomföra det befintliga åtgärdsprogrammet.

För att myndigheter och kommuner ska kunna genomföra ett effektivt åtgärdsarbete behövs ett bra kunskapsunderlag och stödjande system för datahantering med mera. Vattenmyndigheten har därför under den nuvarande cykeln fortsatt arbetet med att utveckla olika dataunderlag och förbättra datahanteringen. En stor satsning under år 2012 har varit att koppla ihop nationella databaser för att kunna kvalitetssäkra och analysera tillgänglig data.

I Södra Östersjön pågår ett arbete med att sammanställa kunskap om vattenanknutna kulturvärden i och vid sjöar och vattendrag. Underlaget kommer att användas för att hantera intresse- och målkonflikter i samband med åtgärder i och vid vatten. Riksantikvarieämbetet finansierar projektet tillsammans med länsstyrelserna.

Förbättrad styrmedelsanalys för att få till rätt åtgärd med rätt medel på rätt plats

Under denna förvaltningscykel kommer analysen av styrmedelsåtgärder att förbättras. Underlaget och förslag på åtgärder som tas fram per avrinningsområde kommer att användas för att bättre kunna utreda vilka nuvarande styrmedelsåtgärder som har avsedd effekt, vilka som behöver nyttjas bättre, var det finns outnyttjade synergieffekter samt vilka styrmedelsåtgärder som inte räcker till. I de fall arbetet inte når hela vägen fram behöver styrmedelsåtgärderna utvecklas. Även finansiella och juridiska hinder kan behöva definieras tydligare.

Vattenmyndigheten kommer även att utveckla arbetet med att beskriva och uppskatta kostnader, kostnadseffektivitet och miljönytta. Säkerheten och precisionen i konsekvensbedömningarna kommer också att förbättras. Många av dessa behov är inte specifika för vattenförvaltningsarbetet och samarbete bör därför initieras med andra aktörer som har liknande behov. Styrmedelsanalys och samråd bör genomföras så tidigt som möjligt så att en bättre analys av kostnadseffektiviteten kan utföras för både styrmedelsförslag och de föreslagna fysiska åtgärderna. Där arbetet inte når hela vägen kan det finnas behov av nya typer av styrmedel, exempelvis ny lagstiftning och förtydligade regleringsbrev.

Vattenmyndigheten har i den årliga åiterrapporteringen av åtgärdsprogrammet från år 2009 haft en dialog med ansvariga myndigheter. Arbetet kommer att fortsätta under kommande förvaltningscykel, med att följa upp och återkoppla myndigheternas rapportering

av genomförandet av åtgärder, speciellt om de initierat några fysiska åtgärder. Samverkan och dialog ger också möjlighet att fånga upp behov av nya eller reviderade styrmedel.

Bättre koppla vattenförvaltningens åtgärdsprogram till svenskt övergripande och långsiktigt miljöarbete för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten

Mycket av svenskt miljöarbete är juridiskt organiserat så att det i teorin ser ut att fungera problemfritt, vilket de kanske gör på en övergripande strategisk nivå, men när strategierna ska omsättas till praktiskt miljöarbete har det ofta resulterat i traditionella arbetssätt inom avgränsade sakområden där lärdomar och kunskap bara i begränsad omfattning utnyttjas effektivt. En komplicerande faktor är att terminologi och metoder ofta skiljer sig åt mellan vattenförvaltningen, havsförvaltningen och övrigt svenskt miljöarbete. När metoder och terminologi för miljöbedömningar eller statusklassificeringar skiljer sig åt försvårar detta möjligheten att definiera kvantitativa åtgärdsbehov och att göra jämförbara konsekvensbedömningar.

Ett mer tvärssektoriellt arbete skulle öka möjligheten till synergieffekter vid framtagande av åtgärdsbehov och konsekvensbedömningar. Detta kräver dock utvecklade samarbetsformer inom både vattenförvaltningen och inom det övergripande miljöarbetet i Sverige. Vattenmyndigheten tror till exempel att miljömålen kan få en starkare juridisk ställning om fler av indikatorerna baserades, som de gjorts i miljömålet levande sjöar och vattendrag, på ekologisk och kemisk status. Vattenmyndigheten ser mycket positivt på en sådan ändring.

Ändringen är viktigt för att genomföra en framgångsrik sammanhållen vattenpolitik, som den är beskriven i regeringens skrivelse 2009/10:213 "Åtgärder för levande hav". I HaV:s svar till regeringen finns mycket av vattenförvaltningens ansvarsområden indirekt angivna men när strategierna ska översättas till praktiskt miljöarbete är det viktigt att vattenförvaltningens mål och det arbete som ligger bakom utnyttjas på bästa sätt. Vattenförvaltningens ansvarsområden sammanfaller med och är kopplade till miljömålen i de flesta av de områden som HaV föreslår i sitt svar till regeringen. Vattenmyndigheten tror att detta öppnar nya möjligheter till närliggande arbetsfält och politikområden samt förhållandet till andra planer och program (se samrådshandling *Behovsbedömning, omfattning och detaljeringsgrad av miljökonsekvensbeskrivningen*). Exempelvis vore det önskvärt att få ett ökat fokus på vattenfrågor vid fysisk planering och markanvändning.

Ny förvaltningsplan och rapportering

I detta avsnitt vill vi gärna att ni besvarar frågorna:

- Hur har ni använt Förvaltningsplanen i ert arbete?
- Vad har ni saknat i Förvaltningsplanen som behövs för att ni bättre ska kunna använda den i ert arbete?

Enligt vattenförvaltningsförordningen ska förvaltningsplanen revideras minst vart sjätte år. Den ska vara en sammanfattande redogörelse för vattenförhållanden och förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i distriktet. Förvaltningsplanen ska utformas på det sätt som är lämpligt med hänsyn till förhållandena i distriktets olika avrinningsområden. Förvaltningsplanen för den innevarande cykeln beslutades 2009 och ett förslag till reviderad förvaltningsplan kommer att tas fram 2014. Förslaget ska remissbehandlas under sex månader 2015 och den reviderade förvaltningsplanen fastställs sedan i december 2015. Samrådet kommer att utlysas genom kungörelser i ortstidningar så att myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare och allmänhet ska få möjlighet att lämna sina synpunkter på förslaget. Samtidigt hålls även samråd för förslag till åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer.

När förvaltningsplanen är beslutad rapporteras den till EU-kommissionen. Rapporteringen görs på ett liknande sätt inom hela EU och i Sverige är det HaV som är ansvarig för att samordna rapporteringen av vattendirektivet. Förra rapporteringen genomfördes 2010 och nästa sker 2016.

Inom EU pågår en översyn av de inrapporterade planerna. Inom ramen för översynsarbetet lämnade Kommissionen i september 2011 synpunkter på rapporteringen och efterfrågade förtydliganden på bland annat förvaltningsplanen från Sveriges sida. Hela rapporten och Sveriges respons finns på vattenmyndigheternas webb; www.vattenmyndigheterna.se. Översynen av planerna ska utgöra underlag för en handlingsplan som kommer att fastställas av Kommissionen i slutet av 2012.

Väsentliga frågor för att ta fram förvaltningsplan 2015

Nedan presenteras arbetsmoment och frågor som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga för arbetet med att ta fram förvaltningsplan för den tredje förvaltningscykeln.

Vattenmyndigheten behöver i samverkan med berörda ta fram en sammanfattande, framtidsinriktad och användbar förvaltningsplan

Syftet med förvaltningsplanen är att ge en sammanfattad bild av arbetet som har bedrivits inom cykeln vad gäller statusklassificering av yt- och grundvatten, framtagande av miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram samt deltagande i vattenförvaltningen. Flertalet samrådsinstanser påpekade i förra förvaltningscykeln att förvaltningsplanen inte var ett användbart verktyg för planering och förvaltning av vattenresurser.

Förvaltningsplanen ska så långt det är möjligt, då den revideras 2015, vara ett användbart planeringsverktyg, vara mer framåtsyftande samt tydligare visa på alla punkter i bilaga 1 till vattenförvaltningsförordningen. De synpunkter som kommer in under samrådet för *Arbetsprogram med tidtabell och översikt av väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2015-2021* är därför viktiga för vattenmyndigheten för att förbättra förvaltningsplanen och göra den mer användbar.

De åtgärdsunderlag som tas fram per avrinningsområde är också en viktig del för att förbättra förvaltningsplanen och göra den till ett mer användbart planeringsverktyg. Underlagen ger en bild av avrinningsområdets vattenstatus, påverkanskällor, de åtgärder som pågår och åtgärder som behövs för att nå god status. Underlagen tas fram i samverkan med bland annat vattenråd och övriga intressenter, utvärderas och förbättras och ingår i arbetet med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram.

Rapporteringen till EU behöver effektiviseras genom utökad samordning mellan ansvariga myndigheter

Inför rapporteringen 2016 är vattenmyndighetens ambition att, genom samordning med andra direktiv, förenkla processerna och effektivisera administrationen av att ta fram rapporteringsunderlag och genomföra rapporteringen. För att nå detta mål ser vattenmyndigheten ett behov av utökad samverkan mellan ansvariga myndigheter.

Sammanställning över de väsentliga frågorna

Frågorna är kopplade till innehållet i respektive avsnitt.

Särskilda utmaningar för Södra Östersjöns vattendistrikt

- Övergödning fortfarande ett stort problem
- Dricksvattenförsörjningen måste säkras
- Effekter av miljögifter från både nya och gamla synder behöver minskas
- Öppna upp för fria vandringsvägar och minska den fysiska påverkan
- Översvämningar och vattenbrist i ett förändrat klimat måste hanteras

Samverkan

- Arbetet med kunskapsspridning behöver förbättras genom målgruppsanpassad information
- Samverkansformerna behöver utvecklas
- Framtida utmaningar kräver samverkan

Övervakning

- Den vattenrelaterade övervakningen behöver utvecklas och förbättras för att tillgodose vattenförvaltningens behov
- Dataflödet från provtagning till datavärddar behöver säkras för ett bättre kartläggnings- och åtgärdsarbete
- Styrmedel och lagar behöver utvecklas för att förbättra övervakningen och underlag för kartläggnings- och åtgärdsarbetet
- Tryggad finansiering för att få en långsiktigt förbättrad övervakning

Kartläggning och analys

- Vattenförekomstindelningen justeras för att bättre möta vattenförvaltningens krav och behov
- Bedömningsgrunder och vägledning behöver utvecklas för att förbättra säkerheten i statusklassificeringar
- Klassificeringar och bedömningar från föregående förvaltningscykel verifieras genom förbättrat underlag och utvecklade analysmetoder
- Ekonomisk analys som stöd för riskbedömning och vattenanvändarnas samhällsekonomiska betydelse
- Arbetet med kraftigt modifierade och konstgjorda vatten behöver utvecklas

Miljökvalitetsnormer

- Underlag för statusklassificeringar och bedömning av åtgärders nytta behöver förbättras så att väl definierade miljökvalitetsnormer kan fastställas
- Stöd och vägledning måste tas fram så att miljökvalitetsnormerna kan tillämpas på ett korrekt och enhetligt sätt.

Åtgärdsprogram

- Skapa en tydlig koppling mellan styrmedelsåtgärder och fysiska åtgärder för att visa att åtgärdsprogrammet är genomförbart
- Förbättrad styrmedelsanalys för att få till rätt åtgärd med rätt medel på rätt plats
- Bättre koppla vattenförvaltningens åtgärdsprogram till svenskt övergripande och långsiktigt miljöarbete för att nå miljökvalitetsnormerna för vatten

Ny förvaltningsplan och rapportering

- Vattenmyndigheten behöver i samverkan med berörda ta fram en sammanfattande, framtidsinriktad och användbar förvaltningsplan
- Rapporteringen till EU behöver effektiviseras genom utökad samordning mellan ansvariga myndigheter

Vattenmyndigheten Södra Östersjöns vattendistrikt
Växel 010-223 80 00
www.vattenmyndigheterna.se

Länsstyrelsen Kalmar län
Växel 010-223 80 00
www.lansstyrelsen.se/kalmar

Länsstyrelserna